БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, ҚЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеттингеш

1952 март 18 ВТОРНИК № 54 (2484)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Областың колхозтарында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның фактыларының дугайында (1 арын).

В. Шилохвостов. — В. И. Ленинниң «Чүнү кылырыл?» деп номунун дугайында (2 арын).

Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга Совет Чазактың нотазы (3 арын).

И. Принцев — Бии-Хем районда башкыларның методтуг кабинединиң ажылының дугайында (3 арын).

К. Күскелдей. — Колхозчу херээженнер ортузунга ажылды улам экижидер (3 арын).

Совет Эвилелиниң бюджединиң дугайында кыдат парлалганың бижип турары (4 арын).

Америк империалистерниң бактериялыг чепсекти ажыглап турарынга удурланыышкыннар (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Литератураның болгаш уран-чүүлдүң чаа чедиишкиннеринче

Литератураның болгаш уран-чүүлдүң шылгарангай чогаалдары дээш чыл бүрүде сталинчы шаннаалдарны тыпсып турары—бистиң чурттуң ыдыралында улуг болуушкун болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак литератураның болгаш уран-чүүлдүң хөгжүлдезин социалистиг реализмниң оруунче угландырып турар. Партия болза, чонну эки амдажылганың чаңчылынга кижизидип, чогаадыкчы ажылдакчыларны улустуң мурнунга харыысалгалыг болур, бурунгаар чайгылыш чок чоруур, идеялыг болгаш уран-чечен мергежилди бедидер үткүлче чаңчыктырып турар. Совет чогаалчылар болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчылары совет улустуң маадырлыг күш-ажылын алгап өрөөп чогаалдарны тургузар, бодунуң чогаадылгаларыбиле социалистиг нацияларның улуг культуразын өстүрүп байыдар, ажылчы чоннарның калбак массаларын коммунистиг ёзуга, совет патриотизмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидер, кижилерниң медерелинде капитализмниң артынчылары-биле демисежир хүлээлгелиг.

Социализмден коммунизмче шилчииринiң үезинде ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге совет литератураның болгаш уран-чүүлдүң ролю улам-на күштелип турар.

Эрткен чылдың дургузунда совет чогаалчылар улустуң амыдыралының эн-не калбак, делгеренгей чуруун чуруп көргүзер талазы-биле эн-не улуг чедиишкиннерлиг болганнар. Сталинчы шаннаалдың бирги чергезинге демдеглетинген С. Злобиниң «Степан Разин» деп романы Разиниң шимчээшкининиң онза үүлдерин бүзүрелдии-биле көргүзүп турар. Чогаалчы бижээн темазын, төөгү талазы-биле материалдарны эки өөренип, чуруп көргүскен, болуушкуннарның утказынче ханылап кирген. Чогаалчы болза, Степан Разиниң тура-халыышкының шимчедикчи күштерин, шимчээшкиниң социал үндезинин, ол үеде хөделип турган төөгүде кижилерниң характерлерин уран-чечен овур-хевир-биле херек кырынга көргүскен. Роман овур-хевирлиг, сүүзүннүг дыл-биле бижитинген.

Сталинчы шаннаалдың бирги чергезин «Чаа эрикче» деп роман дээш В. Лациске база тывыскан. Ол романның кол чедишкини үдел дээрге, ооң ёзулуг маадыры латви улус, улустуң иштинден үнген бөдүүн күш-ажылчы кижилер болганында. Чогаалчы бодунуң номунда Латвияга буржуаз-националисчи эрге-чагыргадан совет ёзу-чурумче, көдээге хуу тараачын ажыл-агыйдан колхозчу тургузугже шилчилге үезин шыны-биле чуруп көргүскен.

Амыдыралды эки билир, улуг чурукчу В. Лацис херек кырында боттуг үүлдүң хөгжүлдезин чаа үвениң эрги үве-биле чидиг демиселинге, эрги ёзу-чурумнарның болгаш эрги туруштарның, эрги чаңчылдың, аажы-чаңның чаа үвеге буза шаптырыышкынын көргүскен, латви тараачыннарның колхозчу тургузугнуң талазынче шимчээшкинин илередип чураан.

Чогаалчылар, уран-чүүлдүң ажылдакчылары тайбың дээш идепкейлиг демисежип турарлар. Оларның чогаалдары ССРЭ-ниң улустарының өске улустар-биле тайбың кады ажылдажылгаже чаагай үткүлүүнүң дугайын чугаалап турар. Бүгү чурттарның ажылчы чоннарының салымы, оларның амыдыралы, тайбын; демократия болгаш социализм дээш оларның демисели совет кижилерниң сагыш-сеткилин хайныктырып турар. Ынчангаш Н. Тихоновтуң «Ийи агым», «Тайбыңның ийиги бүгү-делегей конгрезинге» деп хайныкшылдыг шүлүктерин, Д. Ереминиң «Риминиң кырында чаңнык», О. Мальцевтиң «Югославияның трагедиязы» деп романнарын улуг сонуургал-биле номчуп турар бис.

Бистиң культуравыстың даштыкы чурттарның депшилгелиг культуразы-биле быжыгып турар харылзаазының чырыткыланчак чаа херечизи болза, бо чылын сталинчы шаннаалдарны Кыдаттың, Венгрияның болгаш Францияның чогаалчыларынга тывыскан кайгамчыктыг факт болур. Кыдат чогаалчылар Дин Лин, Чжоу Ли-бо, Хэ Цзин-чжи, Дин Ни, венгер чогаалчылар Тамаш Ацел, Шандор Надь, француз чогаалчы Андрэ Стиль олар боттарының чурттарының ажылчы чоннарының амыдыралының дугайын, улустарның хосталгазы болгаш аас-кежии дээш демиселиниң дугайын шыны-биле чугаалап турарлар.

1951 чылда кино искусствозунуң чайынналчак чогаалдары—«Тарас Шевченко», «Алдын сылдыстың кавалери», «Доннуң шахтёрлары» болгаш өске-даа уран-чечен кино-фильмнер үнгүлээн. Хроника-документальдыг кинематография Совет Социалистиг Республикаларның дугайында, бистиң кижилеривистиң маадырлыг күш-ажылчы чоруктарының дугайында элээн хөй кайгамчык өннүг чуруктарны тургускан.

Композиторлар совет кижиниң күзел-бодалын илередип турар музыка-сценаның хөгжүм аймааның болгаш ырының улуг-улуг чогаалдарын бижээннер.

Эң дээре театрларга улуг орус чогаалчыларның шиилерин көрүкчүлерге мергежилдии-биле ойнап көргүскен. Бо чылын сталинчы шаннаалдарны Совет Эвилелиниң янзы-бүрү хоорайларында ажылдап турар театр коллективтеринге тывысканы дыка көрүштүг болган.

Бо хүн совет чогаалчыларның болгаш уран-чүүл ажылдакчыларының кайгамчыктыг чедиишкиннерин демдеглевишаан, коммунистиг партия болгаш совет амыдыралдың хөгжүлдезиниң чорудулгазын улам-на ханы көргүзүп, амгы үениң чугула айтырыгларын дидими-биле салып, литератураны уран-чүүлдү болгаш литературалыг шүгүмчүлелди бедик чадаже көдүрерин литератураның болгаш уран-чүүлдүң мурнунга салып турар дээрзин чугаалавайн барып болбас.

Социалистиг реализмниң уран-чүүлү болза, амыдыралдың болуушкуннарын бүгү тала-биле көрүп, совет кижиниң бодалының болгаш сагыш-сеткил талазының бүгү байлакшылын көргүзер, амыдыралды ооң хөй хевирлериниң, чаа үве-биле эрги үвениң аразында демиселиниң аайы-биле ажыдар ужурлуг.

Социалистиг амыдыралдың кайгамчык чаагайын болгаш хүндүткелдиин бадыткавышаан; чогаалчы; драматург, чурукчу, шүгүмчүлекчи ирт, сергени кыс хойга орнаар үве деп чагдынып алгаш, янзы-бүрү кижилерге 105 баш шээр малды үлеп берген, Тожу районда кижи эмнелгезиниң чери бодунуң биче продуктулуг инээн «Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң эң эки инээнге орнап алган. Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунга 14 баш мыйыстыг бода малды самчыгдан төтчеглээн.

Колхозтарның даргалары болгаш өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылары боттарының албан дужаалын ажыглап алгаш, колхозтарның хөй-ниити хөренгизин дажыглап ап турарлар. Ооң барымдаазы болза, Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң даргазы турган Очур колхозтуң 77 тонна тараазын төтчеглээн, Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң партия эге организациязының секретари, Сүт-бараан фермазының эргелекчизи Күдерек фермадан 12246 рубль түннүг сүт продуктуну бодунга ажыглаан.

Районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агыйның удуртур ажылдакчылары колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның дугайын билип тура-ла оларның-биле демисежир хемчеглер чорутпайн, харын боттарының албан дужаалын буруу ажыглап, колхозтарның эт-хөренгизин баш билип командылаар болгаш колхозчу кадрларны янзы-бүрү буруу чоруктарже чыгап турарлар. Тес-Хем районнуң сан килдизиниң эргелекчизи Сыдам-оол бодунуң кара-туразы-биле Ленин аттыг колхозтуң санажылга счёдундан 16000 рубльди үндүрүп алгаш, колхозчуларның күрүне чээшкининге бижиткен өрезин төлээр дээш ажаалга кассазынга дужаап берипкен ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң секретари эш Огаркин Сталин аттыг колхозтуң даргазы эш Лопсанны бир экспедиция черинге колхозтан 1000 рубль түннүг эвтти сат деп алба таанының түннелинде ол колхоз эрткен күзүн 97 баш хой, өшкүнү ол черге дужааган. Ол районнуң Өөх көдээ Совединиң даргазы эш Витнериц айтыышкыны биле «Искра» колхоз ол советтиң аъдын кии чыл иштинде халас ажаап турар. Тес-Хем МТС-тиң директору турган эш Максимчук бодунуң инээн Жданов аттыг колхозка халас ажаадып турган, Калинин аттыг колхозтан 200 килограмм суланы, 300 килограмм кызыл-тасты бодунуң хуу хереглелинге халас алган.

Элээн хөй колхозтарда трудоденьнерни буданнаар чоруктарның фактылары бар, ол чорук трудоденьниң үнезин кудуладып турар. Чижээ 1951 чылда Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозунуң тудуг бригадазының кежигүннеринге норма ёзугаар 4700 трудоденьнер бээр тургаш, 9200 трудоденьнер санап берген. Каа-Хем районнуң «Кызыл-Тук», Таңды районнуң Калинин аттыг болгаш «Сталинчы орук» колхозтарынга колхозчуларның хуу хереглелинге херек ажылдарны күүседип турган сапог, кидис идик кылыр болгаш даараныр кижилерге трудоденьнерни санап берип турар.

Чамдык колхозчуларга оларның ажылдаан трудоденьнериниң үчёду чокка колхозтар даргаларының бижимел айтыышкыннары-биле продуктулар үндүрүп бээр хоралыг практика элээн хөй колхозтарда амдаа читпээн. Ооң түннелинде колхозчуларның бир чамдыы натура болгаш акша-биле оларның трудоденьнеринге онаажыр ажыкты чедир албайн турар, а бир чамдык колхозчулар оларның ажылдаан трудоденьнеринге онаажырындан хөйнү ап турар. Бо фактылар болза, колхозтуң чаагайжыдылгазының үндезинин кошкадып, колхозтарда сагыыга-чурумун суларадып турар.

Районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтарның организацияларбиле болгаш кижилер-биле санажылгаларынга чогуур корум-чурумну тургуспаанының түннелинде чамдык колхозтарда алыр өре-ширелер көвүдеп турар. Ол чорук колхозтарның экономиказынга эки эвес байдалды көргүзүп турар.

ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш районнарның көдээ ажыл-агый килдистери колхозчу демократияны шынгыы сагыыр дээш демисел чорутпайн турар. Ооң чылдагаанындан колхозчуларның ниити хуралдары таварылга болуп эрттип турар болгаш ол хуралдарга шиитпирлеге чогуур колхоз бүдүрүлгезиниң чугула айтырыгларын колхозтарның баштаар черлери болгаш даргалары боттары азы колхозчуларның үштүң бир кезиинден безин эвээжи келген хуралдарга шиитпирлеп, шын эвес чорукту кылып турар.

Прокуратура болгаш суд органнары болза, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын сагыыры дээш чогуур хайгааралды чорутпайн, Уставты чөрчүп үрээниинiң дугайында херекти көөрде болгаш буруулугларга кеземче көргүзерде оожум, ажыл чылзыр чорукту болдуруп турарлар. Бии-Хем районнуң прокурору эш Николаев болза, ниитиниң эт-хөренгизин самчыгдап төтчеглээн дугайында «Тиилелге», «Искра» болгаш Ленин аттыг колхозтардан 1951 чылдың майда-ла киирген материалдарны амга чедир шиитпирлевээн.

Элээн хөй районарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын сагып күүседирин хандырар талазы-биле тайылбыр массалар болгаш организастыг ажылды дендии багай чорудуп турар деп ВКП(б) обкомунуң бюрозу айыткан. Олар болза, колхозтарда учётту, санакчы болгаш контроль-ревизия ажылын чурумчудар талазы-биле чугула хемчеглер албайн, көдээ ажыл-агый артелиниң уставын сагып күүседир дугайында контрольду доктаамал чорутпайн, колхозтарда Уставтың үрекчилерин шынгыы көрбейн, колхозтарның хөй-ниити черинiң болгаш эт-хөренгизиниң оор самчыгдакчыларын колхозчу тургузугнуң күүзүн суларадып турар хоралыг дайзыннар кылдыр көргеш, хемчег көрүзер дугайында партия-биле чазактың негелделерин күүседпейн турарлар.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш область Совединиң күүскомунуң доктаалы колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны шынгыы демдеглээш, оларны узуткаар хемчеглерни айтып турар.

ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш көдээ ажыл--агыйның область эргелели көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле ажылды кончуг багай удуртуп турар деп демдеглевишаан, ол демдеглетинген четпестерни узуткаар дугайында соңгаарладып болбас хемчеглерни алырын, база Уставты үрээр болгаш ону хажыдарлар-биле анаа эптежип олурар чоруктарның фактылары-биле шиитпирлиг демиселди чорударын оларга хүлээткен.

Доктаал болза, ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга, көдээ ажыл-агыйның область эргелелинге мындыг үүлдерни хүлээткен:

а) шын эвес чорук-биле эжелетингеш бүгү колхозчу хөй-ниити черлерни, ол ышкаш самчыгдатынган продуктуларны, малдарны болгаш өске-даа эт-хөренгини колхозтарга 1952 чылдың апрель 20-ге чедир эгидип бээрин хандырар;

б) ийи ай хуусаада колхозтарның бүгү алыр өрелерин төлеттирер янзы-бүрү организацияларның колхозтар-биле оларның дужааган продукциязы болгаш күүседкен ажылдары дээш санажылгаларының чоруп турарын үргүлчү хынаар, бир эвес колхозтар-биле санажылгаларны саададыр кижилер турар болза, оларны харыысалгага киирер;

в) колхозчу эт-хөренгини, ниитиниң черин, колхозтарның акша хөренгизин самчыгдаар болгаш дүрүм чок ёзу-биле аажылап турган черчериниң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының буруулуг ажылдакчыларын, ол ышкаш ындыг колхозтар даргаларын «Колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле хемчеглер дугайында» 1946 чылдың сентябрь 19-та ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын ёзугаар ажылындан дүжүрер болгаш судка бээр;

г) колхозтарның тырттар күжүн болгаш автотранспорттун организациялар база тус-тус кижилер халас ажыглаар, ол ышкаш көдээниң болгаш районнуң албан черлериниң тудуг, септелгезинге колхозтарны хандыдар чоруктарны болдурбас.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң доктаалынын колхозтарга сүмелеп турары болза:

а) орулгаларны трудоденьнерге үзе үлежип турган үеде ниитиниң чемненилгезинге чарыгдатынган продуктуларны ниитиниң чемненилгезинден чемненип турган колхозчулардан тыртып ап турар, а трудоденьнерге үлетинмес продуктуларның өртээн рынок өртээн ёзугаар, ынчалза-даа күрүненiң үүрмектеп садар өртээнден ажырбайн тыртып ап турар;

б) колхозчуларга натуральдыг болгаш акша авансыларны тыпсырын оларның ажылдаан трудоденьнерин барымдаалап чорудар. Колхозчуларның чылда ажылдаан бүгү трудоденьнеринге болгаш дүжүттүң базамал ажылының продуктулуунуң планнарын ажыр күүсеткени дээш натура-биле онаажып турар немелде төлевирге продуктуларны тыпсырын хандырар төлээде, колхозчуларга аванс тыпсырда трудоденьнерге тыпсыр дээн продуктуларның кезииң орулгаларны үзе үлежиринге чедир артырар;

в) колхозчуларның хуу өрелерин төлээринге ниитиниң хөренгилерин чарыгдаар чорукту болдурбас.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалынын оон ынай айтып турары болза:

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын колхозтарда сагып турары дээш үргүлчүнүң контролюн тургузарын болгаш ВКП(б) райкомнарының бюроларынга, райкүүскомнарның хуралдарынга Уставты сагып турарының дугайында партия эге организацияларының секретарларының, колхозтар даргаларының отчёттарын үргүлчү дыннап, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле оларга практиктиг дуза көргүзерин ВКП(б) райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга хүлээдир.

Бүгү колхозтарга ревизия комиссияларының доктаамал ажылдаарын, колхоз бүрүзүнге үш ай иштинде бирээден эвээш эвес катап бүгү ажыл-агый чорудулганың шынгыы ревизиязын чорударын, колхозтарда күш-ажылдың организациязында болгаш төлевиринде, учётта болгаш отчётта ревизия комиссияларының илереткен четпестерин узуткаар талазы-биле практиктиг хемчеглер алырын хандырарын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелелинге хүлээдир.

Колхозтарның, колхозчуларның болгаш өске-даа кижилерниң көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның дугайында хомудал билдириишкиннерин шиитпирлеп көөрде организацияларның болгаш албан черлериниң удуртукчуларының бюрократтыг чоруун узуткаарын, ындыг хомудал билдириишкиннерни үш хонуктан эрттирбейн көрүп турарын хандырарын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга хүлээдир.

Бо доктаалда айыткан көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның фактыларын чугаалажып, буруулугларны хемчег алыр, а ол ышкаш моон соңгаар Устав үрээр чоруктарны болдурбас дугайында хемчеглер алырын ВКП(б) райкомнарындан, райкүүскомнардан негээр.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле оон ынай быжыдарының үндезини болур көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын чайгылыш чок боттандырарының болгаш шынгыы сагыырының ужур-дузазының дугайында колхозчуларның ортузунга тайылбыр массалыг ажылды калбартып чорударын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга хүлээдир.

Оон ынай ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалы болза, Устав үрээн дугайында херектерни өй-шаанда шиитпирлеп турарын прокуратура болгаш суд органнарынга дагзып турар.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң бо доктаалы болза, колхозчу амыдыралдың код хоойлузу—көдээ ажыл-агый артелиниң сталинчы Уставын үрээр, хажыдар чоруктарны узуткап, колхозтарны моон соңгаар организас, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаар дугайында партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының база колхозтарның боттарының ажылынга тодаргай удуртулга болур.

ВКП(б) ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКҮҮСКОМДА

Областың колхозтарында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның фактыларының дугайында

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш ажылчы чоннарның депутаттарының Тыва область Совединиң күүсекчи комитединиң 1952 чылдың март 11-деги доктаалы болза, областың колхозтарында болгаш партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарының ажылында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның фактылары уламчылавышаан турар, «Колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле хемчеглер дугайында» 1946 чылдың сентябрь 19-та ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның үндүрген доктаалын ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш областың көдээ ажыл-агый эргелели кончуг багай күүседип турар деп демдеглээн.

Шагаан-Арыг МТС (эш Гордей), Улуг-Хем районнуң үлетпүр комбинады, районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилели 1951 чылда Сталин аттыг, Киров аттыг болгаш «Кызыл тук» колхозтарның 90 га сигенiниң шөлүн кара-туразы-биле эжелээш, сигенiн кезип алганнар. Ол районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчулары колхозтуң 1,5 га ниити черин боттарының туразы-биле хуузунда тарылгазы кылдыр ажыглааннар. Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунда колхозтуң тарылга шөлүнде 0,15—0,20 га ниитиниң черин 6 колхозчу өрегелерге хуузунуң тарылгазы кылдыр үзүп берген.

Колхозтарның удуртукчулары учётту өш-биле будулдурар, өлген мал дугайында барымдаа чок актылар тургузар, улуг малды бичии аныяк малга, бедик продуктулуг малды биче продуктулуг малга орнаар, база ол ышкаш чүзүн-баазын чылдагааннар деп алгаш малды төтчеглээр чоруктарның фактылары бар. Тес-Хем районнуң Молотов аттыг Калинин аттыг колхозтарынга ирт, сергени кыс хойга орнаар үве деп чагдынып алгаш, янзы-бүрү кижилерге 105 баш шээр малды үлеп берген, Тожу районда кижи эмнелгезиниң чери бодунуң биче продуктулуг инээн «Совет Тываның беш чыл ою» колхозтуң эң эки инээнге орнап алган. Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунга 14 баш мыйыстыг бода малды самчыгдан төтчеглээн.

Колхозтарның даргалары болгаш өске-даа харыысалгалыг ажылдакчылары боттарының албан дужаалын ажыглап алгаш, колхозтарның хөй-ниити хөренгизин дажыглап ап турарлар. Ооң барымдаазы болза, Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң даргазы турган Очур колхозтуң 77 тонна тараазын төтчеглээн, Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң партия эге организациязының секретари, Сүт-бараан фермазының эргелекчизи Күдерек фермадан 12246 рубль түннүг сүт продуктуну бодунга ажыглаан.

Районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агыйның удуртур ажылдакчылары колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның дугайын билип тура-ла оларның-биле демисежир хемчеглер чорутпайн, харын боттарының албан дужаалын буруу ажыглап, колхозтарның эт-хөренгизин баш билип командылаар болгаш колхозчу кадрларны янзы-бүрү буруу чоруктарже чыгап турарлар. Тес-Хем районнуң сан килдизиниң эргелекчизи Сыдам-оол бодунуң кара-туразы-биле Ленин аттыг колхозтуң санажылга счёдундан 16000 рубльди үндүрүп алгаш, колхозчуларның күрүне чээшкининге бижиткен өрезин төлээр дээш ажаалга кассазынга дужаап берипкен ВКП(б)-ниң Бии-Хем райкомунуң секретари эш Огаркин Сталин аттыг колхозтуң даргазы эш Лопсанны бир экспедиция черинге колхозтан 1000 рубль түннүг эвтти сат деп алба таанының түннелинде ол колхоз эрткен күзүн 97 баш хой, өшкүнү ол черге дужааган. Ол районнуң Өөх көдээ Совединиң даргазы эш Витнериц айтыышкыны биле «Искра» колхоз ол советтиң аъдын кии чыл иштинде халас ажаап турар. Тес-Хем МТС-тиң директору турган эш Максимчук бодунуң инээн Жданов аттыг колхозка халас ажаадып турган, Калинин аттыг колхозтан 200 килограмм суланы, 300 килограмм кызыл-тасты бодунуң хуу хереглелинге халас алган.

Элээн хөй колхозтарда трудоденьнерни буданнаар чоруктарның фактылары бар, ол чорук трудоденьниң үнезин кудуладып турар. Чижээ 1951 чылда Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозунуң тудуг бригадазының кежигүннеринге норма ёзугаар 4700 трудоденьнер бээр тургаш, 9200 трудоденьнер санап берген. Каа-Хем районнуң «Кызыл-Тук», Таңды районнуң Калинин аттыг болгаш «Сталинчы орук» колхозтарынга колхозчуларның хуу хереглелинге херек ажылдарны күүседип турган сапог, кидис идик кылыр болгаш даараныр кижилерге трудоденьнерни санап берип турар.

Чамдык колхозчуларга оларның ажылдаан трудоденьнериниң үчёду чокка колхозтар даргаларының бижимел айтыышкыннары-биле продуктулар үндүрүп бээр хоралыг практика элээн хөй колхозтарда амдаа читпээн. Ооң түннелинде колхозчуларның бир чамдыы натура болгаш акша-биле оларның трудоденьнеринге онаажыр ажыкты чедир албайн турар, а бир чамдык колхозчулар оларның ажылдаан трудоденьнеринге онаажырындан хөйнү ап турар. Бо фактылар болза, колхозтуң чаагайжыдылгазының үндезинин кошкадып, колхозтарда сагыыга-чурумун суларадып турар.

Районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтарның организацияларбиле болгаш кижилер-биле санажылгаларынга чогуур корум-чурумну тургуспаанының түннелинде чамдык колхозтарда алыр өре-ширелер көвүдеп турар. Ол чорук колхозтарның экономиказынга эки эвес байдалды көргүзүп турар.

ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш районнарның көдээ ажыл-агый килдистери колхозчу демократияны шынгыы сагыыр дээш демисел чорутпайн турар. Ооң чылдагаанындан колхозчуларның ниити хуралдары таварылга болуп эрттип турар болгаш ол хуралдарга шиитпирлеге чогуур колхоз бүдүрүлгезиниң чугула айтырыгларын колхозтарның баштаар черлери болгаш даргалары боттары азы колхозчуларның үштүң бир кезиинден безин эвээжи келген хуралдарга шиитпирлеп, шын эвес чорукту кылып турар.

Прокуратура болгаш суд органнары болза, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын сагыыры дээш чогуур хайгааралды чорутпайн, Уставты чөрчүп үрээниинiң дугайында херекти көөрде болгаш буруулугларга кеземче көргүзерде оожум, ажыл чылзыр чорукту болдуруп турарлар. Бии-Хем районнуң прокурору эш Николаев болза, ниитиниң эт-хөренгизин самчыгдап төтчеглээн дугайында «Тиилелге», «Искра» болгаш Ленин аттыг колхозтардан 1951 чылдың майда-ла киирген материалдарны амга чедир шиитпирлевээн.

Элээн хөй районарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын сагып күүседирин хандырар талазы-биле тайылбыр массалар болгаш организастыг ажылды дендии багай чорудуп турар деп ВКП(б) обкомунуң бюрозу айыткан. Олар болза, колхозтарда учётту, санакчы болгаш контроль-ревизия ажылын чурумчудар талазы-биле чугула хемчеглер албайн, көдээ ажыл-агый артелиниң уставын сагып күүседир дугайында контрольду доктаамал чорутпайн, колхозтарда Уставтың үрекчилерин шынгыы көрбейн, колхозтарның хөй-ниити черинiң болгаш эт-хөренгизиниң оор самчыгдакчыларын колхозчу тургузугнуң күүзүн суларадып турар хоралыг дайзыннар кылдыр көргеш, хемчег көрүзер дугайында партия-биле чазактың негелделерин күүседпейн турарлар.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш область Совединиң күүскомунуң доктаалы колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны шынгыы демдеглээш, оларны узуткаар хемчеглерни айтып турар.

ВКП(б) райкомнары, райкүүскомнар болгаш көдээ ажыл--агыйның область эргелели көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле ажылды кончуг багай удуртуп турар деп демдеглевишаан, ол демдеглетинген четпестерни узуткаар дугайында соңгаарладып болбас хемчеглерни алырын, база Уставты үрээр болгаш ону хажыдарлар-биле анаа эптежип олурар чоруктарның фактылары-биле шиитпирлиг демиселди чорударын оларга хүлээткен.

Доктаал болза, ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга, көдээ ажыл-агыйның область эргелелинге мындыг үүлдерни хүлээткен:

а) шын эвес чорук-биле эжелетингеш бүгү колхозчу хөй-ниити черлерни, ол ышкаш самчыгдатынган продуктуларны, малдарны болгаш өске-даа эт-хөренгини колхозтарга 1952 чылдың апрель 20-ге чедир эгидип бээрин хандырар;

б) ийи ай хуусаада колхозтарның бүгү алыр өрелерин төлеттирер янзы-бүрү организацияларның колхозтар-биле оларның дужааган продукциязы болгаш күүседкен ажылдары дээш санажылгаларының чоруп турарын үргүлчү хынаар, бир эвес колхозтар-биле санажылгаларны саададыр кижилер турар болза, оларны харыысалгага киирер;

в) колхозчу эт-хөренгини, ниитиниң черин, колхозтарның акша хөренгизин самчыгдаар болгаш дүрүм чок ёзу-биле аажылап турган черчериниң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының буруулуг ажылдакчыларын, ол ышкаш ындыг колхозтар даргаларын «Колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле хемчеглер дугайында» 1946 чылдың сентябрь 19-та ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның доктаалын ёзугаар ажылындан дүжүрер болгаш судка бээр;

г) колхозтарның тырттар күжүн болгаш автотранспорттун организациялар база тус-тус кижилер халас ажыглаар, ол ышкаш көдээниң болгаш районнуң албан черлериниң тудуг, септелгезинге колхозтарны хандыдар чоруктарны болдурбас.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң доктаалынын колхозтарга сүмелеп турары болза:

а) орулгаларны трудоденьнерге үзе үлежип турган үеде ниитиниң чемненилгезинге чарыгдатынган продуктуларны ниитиниң чемненилгезинден чемненип турган колхозчулардан тыртып ап турар, а трудоденьнерге үлетинмес продуктуларның өртээн рынок өртээн ёзугаар, ынчалза-даа күрүненiң үүрмектеп садар өртээнден ажырбайн тыртып ап турар;

б) колхозчуларга натуральдыг болгаш акша авансыларны тыпсырын оларның ажылдаан трудоденьнерин барымдаалап чорудар. Колхозчуларның чылда ажылдаан бүгү трудоденьнеринге болгаш дүжүттүң базамал ажылының продуктулуунуң планнарын ажыр күүсеткени дээш натура-биле онаажып турар немелде төлевирге продуктуларны тыпсырын хандырар төлээде, колхозчуларга аванс тыпсырда трудоденьнерге тыпсыр дээн продуктуларның кезииң орулгаларны үзе үлежиринге чедир артырар;

в) колхозчуларның хуу өрелерин төлээринге ниитиниң хөренгилерин чарыгдаар чорукту болдурбас.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалынын оон ынай айтып турары болза:

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын колхозтарда сагып турары дээш үргүлчүнүң контролюн тургузарын болгаш ВКП(б) райкомнарының бюроларынга, райкүүскомнарның хуралдарынга Уставты сагып турарының дугайында партия эге организацияларының секретарларының, колхозтар даргаларының отчёттарын үргүлчү дыннап, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарны узуткаар талазы-биле оларга практиктиг дуза көргүзерин ВКП(б) райкомнарынга болгаш райкүүскомнарга хүлээдир.

Бүгү колхозтарга ревизия комиссияларының доктаамал ажылдаарын, колхоз бүрүзүнге үш ай иштинде бирээден эвээш эвес катап бүгү ажыл-агый чорудулганың шынгыы ревизиязын чорударын, колхозтарда күш-ажылдың организациязында болгаш төлевиринде, учётта болгаш отчётта ревизия комиссияларының илереткен четпестерин узуткаар талазы-биле практиктиг хемчеглер алырын хандырарын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелелинге хүлээдир.

Колхозтарның, колхозчуларның болгаш өске-даа кижилерниң көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның дугайында хомудал билдириишкиннерин шиитпирлеп көөрде организацияларның болгаш албан черлериниң удуртукчуларының бюрократтыг чоруун узуткаарын, ындыг хомудал билдириишкиннерни үш хонуктан эрттирбейн көрүп турарын хандырарын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга хүлээдир.

Бо доктаалда айыткан көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үрээр чоруктарның фактыларын чугаалажып, буруулугларны хемчег алыр, а ол ышкаш моон соңгаар Устав үрээр чоруктарны болдурбас дугайында хемчеглер алырын ВКП(б) райкомнарындан, райкүүскомнардан негээр.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле оон ынай быжыдарының үндезини болур көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын чайгылыш чок боттандырарының болгаш шынгыы сагыырының ужур-дузазының дугайында колхозчуларның ортузунга тайылбыр массалыг ажылды калбартып чорударын ВКП(б) райкомнарынга, райкүүскомнарга хүлээдир.

Оон ынай ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң доктаалы болза, Устав үрээн дугайында херектерни өй-шаанда шиитпирлеп турарын прокуратура болгаш суд органнарынга дагзып турар.

ВКП(б) обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң бо доктаалы болза, колхозчу амыдыралдың код хоойлузу—көдээ ажыл-агый артелиниң сталинчы Уставын үрээр, хажыдар чоруктарны узуткап, колх

В. И. Лениннин „Чүнү кылырыл?“ деп номунун дугайында

(В. И. Лениннин „Чүнү кылырыл?“ деп номунун 50 чыл болганынга холбаштыр).

50 чыл мурнунда, 1902 чылдың март айның ортаа үезинде В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп ному парлатынып үнген. Ол ном болза, бүгү делегейнин социал-демократтыг шимчээшкининде оппортунизмге болгаш оон оруста бир янзы хевири — «экономизмге» удур бижитинген ном болур.

В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп ному болза, чогаадыкчы марксизмнин партияның, социализмнин дайзыннарынга идея талазы-биле эптеш чок чоруунун шылгарангай үлегер-чижээ болур болгаш марксизм-ленинизмнин эртинезинге энне үнелиг салыышкын болур.

В. И. Ленин «Чүнү кылырыл? деп кайгамчыктыг ажылы-биле бернштейнчилернин оппортунистиг философиязын болгаш оон оруста бир янзы хевири — «экономизмни» чылча шаап, ол идеологияның буржуастыг утка-шынарын болгаш хоралыын тодаргай илередип көргүскен.

Ол номунга В. И. Ленин ажылчын шимчээшкининге революстуг теорияның болгаш социалистиг медерелдиг канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыын көргүзүп, оппортунизмнин идеологиязы — «экономизмни» долузу-биле чылча шапкаш, кудурукталыр болгаш чаягаарлаар чоруктарны узуткаан болгаш ажылчын аңгы болза, революстуг теория-биле, ниитилел хөгжүлдезинин хоойлуларының билиглери-биле чепсегленген, ажылчын шимчээшкинин баштаар аргалыг, база мөлчүкчүлерни ап октааш, пролетариаттың диктатуразын тургузары дээш демиселге ажылчын аңгыны баштап шыдаар тускай марксисчи партиялыг болурунун эргежок чугулазын херек кырынга көргүскен.

В. И. Ленин болза, орус «экономистернин» оппортунизмин илередип, олар дээрге, пролетариатка буржуазтыг идеологияның дамчыдыкчылары-дыр дээрзин тодараткаш, оларның үзелинин Бернштейн-биле төрелдешкээн айтып, бүгү делегей оппортунизми-биле демисежирийин тугун бир-ле дугаарында көдүрүп үндүрген.

«Чүнү кылырыл?» деп номда айтып турар теориялыг үүлдер болза, сөөлүнде барып большевик партияның, ленинизмнин партиязының идеологтуг үндезинин болуп берген.

Эш И. В. Сталинның «Партийжи чөрүлдээлерниң дугайында допчузу-биле» болгаш «Социал-демократка харыы» деп шылгарангай чогаалдары болза, В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп төөгүлүг ному-биле дорт холбашкан. Эш Сталин болза, ол ажылдарынга ажылчын аңгының марксисчи партиязының дугайында гениалдыг ленинчи идеяларны камгалап, оларны улам сайзыраткан.

Большевизмнин үндезилекчилери В. И. Ленин болгаш И. В. Сталин большевик партияның идеологтуг, организастыг, тактикалыг болгаш теориялыг үндезиннерин ажылдап кылган болгаш «бистин үеним угааны, алдары болгаш арын-нүүрү» (Ленин) болуп турар хөй миллион кежигүннерлиг коммунистиг партияны тургузуп, ону аңгы демиселинге каннап, быжыглааннар.

В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп номунун парлатынып үнген үези болза, төөгү талазы-биле эң-не нарын болгаш хөй янзы бергелернин үези турган.

Чээрби вектин эгезинде буржуаз-помещиктиг Россия болза, капитализмнин өске чурттары ышкаш база-ла бодунун эң дээди чадазынче, азы капитализм хөгжүлдезинин дээди болгаш сөөлгү чадазы — империализмче кирипкен турган. Бүгү делегейнин революстуг шимчээшкининиң төвү Россияже шилчээн. Ынчангаш Россия болза, империалистиг системаларның бүгү-ле чөрүлдээлериниң мөөннешкен чери болу берген.

«...орус социал-демократияның национал сорулгалары дээрге, делегейде кандыг-даа социал-демократтыг партияның мурнунга кажан-даа туруп турбааны улуг сорулгалар болуп турар... Кандыг-даа өске чурттың пролетариадының эң чоокку сорулгаларының иштинден эң революсчу сорулга болур эң чоокку сорулганы ам төөгү бистин мурнувуста салып турар. Ол сорулганы боттандырары болза, үүгле Европаның эвес, харын (ам чугаалап болур бис) Азияның-даа реакциязының эң күчүлүг чөленгижин буза шавары болза, орус пролетариатты бүгү делегейнин революсчу пролетариадының авангардызы болдурар ийик» деп Ленин бодунун номунга бижээн. («Чүнү кылырыл?», тыва дылда үндүргени, арын 30-38).

Капитализмнин бодунун сөөлгү чадазы — империализмче киргени болза, капитализмнин чер бөмбүрзээнин ол үеге чедир эжелетинмээн девискээрлерче нептеревишаан, «тайбын», азы коорту хөгжүлдези дооступ турганы болур.

Чаа үе—капитализмнин хөгжүлдезинин шураашкынныг, чөрүлдээлиг хөгжүлдезинин үези эгелээн. Империализм дээрге, пролетар революциязының бүдүүзү болур, үүге дээрге, империализмнин үезинде капитализмнин бүгү-ле чөрүлдээлери, оон хөгжүлдезинин дең эвес чоруу улам-на чидигленип, тулган кызыгаарынга четкен.

1900 чылдан эгелээш Европаның чурттарынга болгаш Россияга үлетпүр кризизи эгелээн. Ол кризис Россияга онза аар байдалдыг болгаш үр үеним дургузунда болган.

Кризистиң чылдарында Россияга 3 мүн чедир бүдүрүлгелер ажылдавастаан болгаш ажыл чоктарның саны улам-на көвүдеп турган. Ынчалза-даа ол кризис болгаш ажыл чок чоруктан ажылчын шимчээшкини кошкаваан, харын улам-на революсчу характерлиг апарган. Ажылчыннар политиктиг негелдерин тургузуп, «Хаанныг самодержавие чок болзун» деп лозунгуну көдүрүп экономнуг стачкалардан политиктиг стачкаларже болгаш демонстрацияларже улам-на шиитпирлиг-биле шилчип кирип турар апарганнар.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның революстуг шимчээшкини Россияга улустун революциязының үнериниң өйү чоокшулап орар дээрзин көргүзүп турган.

Россияның пролетариадының революстуг демиселин удуртурунга, ону эрге-чагырга дээш демиселче эдертиринге, революстуг демиселдиң үезинде нарын, берге байдалдарны тодарадырынга, ажылчын аңгыны пролетар диктатуразын чаалап алыр демиселче чедиринге мурнакчы теория-биле чепсегленген, революсчу, дайынчы болгаш четчир аргалыг, чаа хевирнин дайынчы партиязы эң чугула херек турган.

Ынчалза-даа ол үеде ажылчын аңгының марксисчи революстуг партиязын тургузарының сорулгазы улуг бергелерге таваржып турган. Россияның социал-демократиязының төөгүзүнде 1898 чылдан эгелээн үе болза, социал-демократияның иштинге идея болгаш организас талазы-биле үй-балай чоруктун үези болган деп В. И. Ленин айтып турган. Чер-черде организациялар—комитеттер, бөлүмнер, бөлүктер үүрмек быдаргай турган болгаш оларның ажыл-чорудулгазынга тодаргай харылзаа, дугуржулга чок турган. Комитеттериң хөй кезии чүгле боттарының кызыы практикалыг ажылын чорудуп турган болгаш партияның организас болгаш идея талазы-биле чаңгыс эвиниң чок болурунун хоралыын чедир билбейн турганнар. Ындыг чорук ажылчын шимчээшкининге оппортунистиг хөөннерниң —«экономизмниң» күштелиринге таарымчалыг байдалды тургузуп турган.

«Экономистер» болза, ажылчын шимчээшкининиң чаягаар болур чоруунга мөгейип, партияның иштинде организас талазы-биле сандаргай болгаш идея талазы-биле үй-балай чоруктарны камгалап турганнар. Олар партияны чаягаар шимчээшкининиң кудурукталчаа кылдыр хуулдурарын оралдажып турганнар. Олар болза, политиктиг демиселди буржуазияның херээ деп санавышаан, ажылчын аңгыга кол үүве болза, экономнуг демиселди чорудары ол болур деп санап турганнар. Пролетариаттың чаңгыс аай политиктиг партиязын тургузарынга удурланмышаан, «экономистер» ындыг партияны тургузар чорук ажылчын шимчээшкининиң ала-чаягаар болур чоруунга күүлел болур дижип турганнар.

Ынчангаш революстуг, марксисчи партияны тургузар дизе, хамыктың мурнунда «экономизмни» идея талазы-биле чылча шавары негетинип турган. «Экономистерниң» оппортунистиг философиязын чылча шаварынга В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп ному шиитпирлиг рольду ойнаан. В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп номунун төөгүлүг үжур-дузазын «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунда» тодарадып турары болза:

«1. Оппортунизмниң идея талазы-биле үнер черлерин марксистиг бодалдың төөгүзүнде эң-не баштай дазылынга чедир сойгалап илереткеш, олар болза, хамыктың мурнунда ажылчын шимчээшкининиң чаягаар чоруунга мөгейеринде болгаш ажылчын шимчээшкининиң иштинге социалистиг медерелдиң ролюн кудуладырында болуп турар-дыр деп үүвени көргүскен;

2. Теорияның, медерелдиг чоруктун, база ажылчыннарның чаягаар шимчээшкинин революсчудар болгаш удуртур күш болур партияның үжур-дузазын бедидип көдүрген;

3. Марксисчи партия дээрге, ажылчын шимчээшкинин социализмбиле катыштырганы ол болур деп үүвени көргүзүп турар марксисчи үндезин байдалды чайыннандыр үндезилээн;

4. Марксисчи партияның идеологтуг үндезиннерин гениалдыы-биле ажылдап кылган. (ВКП(б) төөгүзүнүн допчу курзу, арын 45).

В. И. Лениннин «Чүнү кылырыл?» деп номунда идеяларның болгаш тайылбырларның кол утка-шынары үүдел?

Ол ном беш эгелерден тургустунган. В. И. Ленин бирги эгени бүгү делегей оппортунизмин шүгүмчүлээринче угландырган. Ында Барыын-Европаның социал-демократиязы болза, социал революцияның партиязындан социал реформаның партиязынче хуулуп турар деп көргүскен болгаш Россияда «экономизмнин» бүгү делегейнин ажылчын шимчээшкининде оппортунизм-биле харылзаалыын көргүскен. Ол-ла эгеге В. И. Ленин пролетариаттың аңгы демиселинге революстуг теорияның ролюнун дугайында айтырыгны гениалдыы-биле үндезилээн. «Революстуг теория чокка революстуг шимчээшкин-даа болдунмас» деп Лениннин ол номунда айтып турар лозунгу болза, большевик партияның төөгүлүг сайзыралының бүгүле дургузунда оон кол лозунгузу болуп келген болгаш бо хүн-даа ол лозунг бодунун утка-шынарын чидирбейн турар.

«Теория чок болзун» деп лозунгу салып турган «экономистерни» чылча-шапышаан, Ленин болза, орус социал-демократтарга революстуг теорияның ужур-дузазын элээн каш байдалдарга хамаарыштыр көргүскен.

Ол ленинчи революстуг теория большевиктернин партиязының күчүзүн көдүреринге, оон сырый катыжышкынынга, дайынчы аргалыынга, дайзыннарга удур эптеш чок болурунга аргаларны берип турар. Партия болза, оппортунистерге удур демисешпишаан, үүгле Маркстың революстуг теориязының фундаментизинге тургустунуп болурунун дугайын Ленин чугаалап турган.

Тургустунуп турар партия болза, бүгү делегей шимчээшкининин дуржулгазын ажыглап билген турар болгаш II интернационалга нептереп турган бүгү-ле оппортунистиг чоруктарны шуптузун шүгүмчүлекчи көрүп, ону ап октаар болгаш сойгалап илередир ужурлуг.

Россияда пролетаржы партия болза, бүгү делегей пролетариадының авангарды болур ужурлуг, үүге дээрге, оон мурнунга тургустунуп келген сорулгалар болза, делегейде чаңгыс-даа социалистиг партияның мурнунга тургустунуп көрбээн.

—Революстуг теория чокка революстуг шимчээшкин-даа болуп шыдавас»—деп лозунгунун утказын Ленин ынчаар тайылбырлап турган болгаш «Мурнакчы демиселчиниң ролюн үүгле мурнакчы теорияга баштаткан партия күүседип шыдаар» деп үүгаалаан.

Мурнакчы теорияны билир чорук дээрге, мурнакчы демиселчиниң ролюн партияга берип турар. Революстуг теория чок болза, партияның авангардтыг ролю чок болур.

Бо дугайын эш Сталин онза күшбиле демдеглээн: Үүгле революстуг теорияны билир чорук «бүзүрелди, ориентировканың күжүн болгаш долгандыр туруп турар болуушкуннарның иштики харылзаазының билиишкинин шимчээшкинге берип шыдаар, үүге дээрге, теория үүгле теория ам бо үеде аңгыларның канчаар болгаш кайнаар шимчеп бар чыдарын эвес, харын олар кайнаар шимчеп чоруур ужурлугул деп үүвени билиринге практикага дузалап шыдаар». («Ленинизмниң айтырыглары», тыва дылда үндүргени, арын 15). Моон ап көөрге, удуртулгага баш удур көөр чорукка теория дузалап турар-дыр. Ол теория партияның хүрээлениниң идея талазы-биле чаңгыс эптиг болурун хандырып турар. Үүгле аная үндезилээш ам ажылдаарының чаңгыс эптии, турасоруктуу тургустунуп болур.

Бистиң улуг баштыңчыларывыс Ленин болгаш Сталин болза, пролетариаттың тергиин улуг теоретиктери, революстуг удуртулганың мастерлери болбушаан, теоретиктиг айтырыгларны ажылдап кылырының кажан-даа көстүп көрбээн хевирлерин кезээде берип келген.

«Чүнү кылырыл?» деп номнун ийиги эгезинде чаягаар болур шимчээшкининиң болгаш медерелдиг чоруктун дугайын көргүзүп турар. Ажылчын аңгының революстуг теория-биле чепсегленген тускай, төптетинген партиязы чокка социализмни ажылчы шимчээшкини-биле холбаштырып, ол шимчээшкинге социалистиг угланыышкынны берип шыдавас. Социализм дугайында өөредиг болза ажылчын шимчээшкининге үндезилетинип тывылган, ол болза, эртем-билиглиг, бай-шыырак аңгыдан үнген кижилернин — интеллигенцияның тургузуп кааны философтуг төөгү болгаш экономнуг теорияларындан үкталган деп Ленин көргүскен.

Ажылчын аңгы бодунун аңгы талазы-биле үндезин эрге-ажыктарын хандырып шыдаар социалистиг медерелди бодунун күштери-биле тускай ажылдап кылып ап шыдавас. Социалистиг медерелди революсчу интеллигенция ажылдап тургузар. Ынчалза-даа ол медерел болза, үүгле кажан ажылчын аңгыга нептереп, пролетариат бодунун туруп турар байдалын медереп билир апарганда, социалистиг амыдыралче дүрген базым-биле чорупканда күштүг болгаш ужур-дузалыг апаар деп эш Сталин айтып турар.

Чаягаар болур демиселди медерелдиг демиселче шилчидеринге пролетариаттың партиязы кол рольду ойнаар. Ол бодунун ажыл-чорудулгазы-биле ажылчын аңгыга социалистиг медерелди сиңирип, ажылчын аңгының чаягаар болур демиселин медерелдиг болдурар.

«Экономистер» болза, ажылчын шимчээшкининге буржуазияның агентилери болбушаан, ажылчын шимчээшкининиң чаягаар болур чоруунга мөгейип, ону үнелеп турган болгаш мурнакчы теорияны херек чок деп турган. Олар ажылчыннар болза, социализмче чаягаар чоруп орар болгаш, социал-демократтар ажылчын шимчээшкининге киришпес, ажылчын аңгыга революстуг медерелдиг чорукту нептеретпес ужурлуг дижип турганнар.

«Экономистер» ажылчын шимчээшкининге медерелдиг чоруктун ролюн болгаш царизмге болгаш капитализмге удур пролетариаттың политиктиг демиселинин эргежок чугулазын херек чок деп көрүп турган болгаш ажылчын аңгыны либеральдыг буржуазияның политиктиг чалчазы кылдыр хуулдуруп, ажылчыннарны буржуазчы идеологияга чагыртып, капитализмге удур демиселинге пролетариатты идея талазы-биле хол даяннадып турганнар.

Оларның бодалгазын Ленин болза, кызыгаар чок оппортунизмниң угланыышкыны деп тайылбырлаан. «Ала-чаягаарлалдың теориязының» дугайында «Ленинизмниң үндезиннериниң дугайында» деп бодунун ажылынга эш Сталиннын бижээни болза: «Россияга бирги революцияның мурнунда-ла сценага үнүп келген ол теория практика кырынга үүге чедирген дээрге, оон салгакчылары, «экономистер» деп адаарлар болза, Россияга тускай ажылчын партиязының эргежок чугулазын хүлээвейн турганнар, царизмни дүжүрер дээш, ажылчын аңгының революсчу шимчээшкинин либеральдыг буржуазияны» 11 үндүргени, тыва дыл кырында, арын 17).

В. И. Ленин — «Чүнү кылырыл?» деп номунун үшкү эгезинде тред-юниончу болгаш социал-демократчы политикаларның шыңгыы удурланышкаан көргүскен. Владимир Ильич «экономистерниң» тред-юниончу политиказын социал-демократчы политикага удурланыштыр көрүп, оларның политиказының хоралыын сойгалап илередип турган болгаш пролетариаттың экономнуг болгаш политиктиг демиселдериниң бот-боттарынга холбашкаан көргүзүскен.

Бирги үүлдер—материя, экономнуг базис, а ийги үүлдер—медерел, политиктиг надстройка болур дээрзиниң дугайында марксисчи өөредигни «экономистер» дедир тайылбырлап турган. Бир тээ Маркстың өөредиин ёзугаар экономнуг эрге-ажыктар төөгүге шиитпирлиг рольду ойнаар үүве болганда, ажылчын шимчээшкининге шиитпирлиг рольду ажылчыннарның политиктиг демисели эвес, а экономнуг демисели ойнаар ужурлуг деп олар санап турганнар.

А херек кырында ол болза, политиктиг демиселден, самодержавиебиле демиселден ойталап турар чорук болган. Төөгүге экономнуг факторнун шиитпирлиг ролюнун дугайында Маркстың өөредии болза, политиктиг демиселдиң ужур-дузазындан ойталавайн турар, харын оон ёзулуг утказын болгаш эчис сорулгазын тодарадып турар деп Ленин көргүскен. Ажылчын аңгының демисели кажан политиктиг хевирже шилчээнде, ам ынчаарда ёзулуг аңгы демисели апаар.

Лениннин айтып турары болза, «Экономнуг эрге-ажыктар шиитпирлиг рольду ойнап турар дээнинден экономнуг (профессионалдыг) демиселдин бирги чергелиг ужур-дузазының дугайында кандыг-даа түүнелди үндүрүп болбазы билдингир, үүге дээрге, черле аңгыларның боттуг, «шиитпирлиг» эрге-ажыктары **үүгле** үндезин **политиктиг** чаартылгалар-биле хандыртынган туруп болур; ылаңгыяда пролетариаттың экономнуг үндезин эрге-ажыктары буржуазияның диктатуразын пролетариаттың диктатуразы-биле солуп турар үүгле политиктиг революцияның аргазы-биле хандыртынган туруп болур» («Чүнү кылырыл?» тыва дылда үндүргени, арын 56).

Марксистер экономнуг демиселди херек чок дивейн турарлар, харын олар ону политиктиг демисел-биле үзүлбес кылдыр холбаштырарын көрүп турар болгаш социализмни, пролетариаттың диктатуразын чаалап алыры дээш революстуг демиселге ону чагыртып турарлар. Капиталистерге удур ажылчыннарның экономнуг демисели дээрге, ниитилел тургузуу ол хевээр турда ажылчыннарның боттарының күжүн садарынга эптиг байдал дээш ээлери-биле демисежири-дир. Партияның удуртукчу ролюн тоовайн, чаягаарлаар чорукту сагыыр чорук болза, самодержавиенин болгаш буржуазияның мурнунга ажылчын аңгының чепсээн дүжүрүп, хол даяннадыры ол-дур дээрзиниң дугайын В. И. Ленин айтып турган.

Ажылчын аңгының политика талазы-биле медерелдиг болур чоруу утка талазы-биле тергиин ханы болгаш ужур-дуза талазы-биле чугула болуп турган. Ам үеде бистиң большевик партиявыс совет улустун политиктиг медерели дээш могаг-шыдаг ок ажылдап турар болгаш совет хамаатызы бүрүзү болза, факты бүрүзүнден чогуур политиктиг түүнелдерни кылып, чурттун иштинде байдалдарны болгаш даштыкыда болуушкуннарны долузу-биле шын өөренип көөрүн чедип ап турар.

«Чүнү кылырыл?» деп номнун дөртку болгаш бешки эгелеринде ажылчыннарның революстуг шимчээшкининиң болгаш пролетариаттың партиязының организастыг сорулгаларының дугайын айтып турар.

«Экономистернин» организастыг айтырыглар талазы-биле оппортунизми болза, оларның идеялыг оппортунизми-биле долу холбагдалдыг болуп турган. Царизмге болгаш буржуазияга удур ажылчын аңгының демиселин организастаарынга идея талазы-биле чайгылчак чорук, кусторжы болгаш бөлүмчүргү чоруктар улуг шаптык болуп турган. Ажылчын аңгының революстуг шимчээшкининиң өзүүшкүнү Россияга чаңгыс аай, дайынчы болгаш төптетинген партияны тургузарын негеп келген.

В. И. Ленин бо номунун сөөлгү эгелеринге дайынчы, революстуг, марксисчи партияны организастаарының калбак планын ажылдап кылган. Политиктиг ниити солуннун улуг ролюн база ында үнелеп көргүскен. Большевик партияны тургузарын идея болгаш организас талазы-биле белеткеп шыдаан шак ындыг солун болза, ленинчи «Искра» болган.

Ленин—Сталинның идеяларынга кижизитирген совет улус большевиктер партиязының удуртулгазыбиле бодунун чуртун тайбынның болгаш улустарының айыыл чок чоруунун күүү-шыдалдыг, тиилетирбес чөленгижи кылдыр хуулдурган. Совет Эвилели шылгарангай сталинчы удуртулганың ачызында демократияның болгаш социализмнин канчаар даа аажок улуг күүү-шыдалдыг лагеринин төвү болу берген. Совет Эвилелин долгандыр бүгү-ле бурунгаар депшилгелиг кижи төрелгетен катыжып турар.

Ленинчи-сталинчы тиилекчи идеялар-биле чепсегленген акы-дүнмалышкы коммунистиг болгаш ажылчын партиялар болза, дайынның америк-англи кыпсыкчыларын, оларның чашпаачылары барыын социалистерни, оларның реаксыыг идеологиязын кам-хайыра чокка сойгалап илередип, тайбын дээш, демократия болгаш социализм дээш демиселче бүгү чонну көдүрүп турар.

Боттарының чурттарының улустарын социализм тургузуушкунунун сруу-биле чедиишкининг эдертип бар чоруур улус демократиязының чурттарының коммунистиг болгаш ажылчын партиялары болза, В. И. Лениннин болгаш И. В. Сталинның ажылдап кылганы идеологтуг, организастыг болгаш теориялыг үндезиннерин барымдаалап, катыжып турарлар.

Бүгү делегейге тайбын дээш улуг демиселге тайбын талалакчыларының күүү-шыдалдыг идеялыг чепсээ — Лениннин болгаш Сталиннын гениалдыг чогаалдары болуп турар.

Марксизм-ленинизмнин тугунун адаа-биле чорааш ажылдап, демисешкенивистин ачызында бистер чедиишкиннерлиг болган бис деп эш Сталин партияның XVII съездизинге илеткелинге чугаалаан. «Ол өөредилгеге бүзүрелдиг болуп артып, ол компас-биле чепсегленип турар болганывыста —бодувустуг ажылывыска чедиишкиннерлиг болур бис дээрзинге чигзиниг туруп болбас». («Ленинизмниң айтырыглары», тыва дылда үнгени, 544 арын). Большевикчи партия Маркстын, Энгельстиң, Лениннин Сталиннын тиилегирбес өөредии-биле чепсегленип аная удуртуруп алган, коммунизм тиилелгезинче совет улусту бүзүрелдии-биле аппар чоруур.

В. ШИЛОХВОСТОВ.

Таңды районнун Сталин аттыг үлгатыр катыштырган колхозунун СБФ-зынга үш чылдың иштинде ажылдааш, бызаа ажаакчызы Рассохина Таисия Петровна үлегерлиг чоруун көргүзүп келген. Ам ол 34 инектерден 34 бызааларны бүрүн алгаш, эки ажаап турар.

Чурукта: Т. П. Рассохина.

Чуруу **А. Ермолаевтии.**

Мал өстүреринге улуг салыышкын

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин хойжузу Ондар Атол 307 баш хойну ажаап турар. Оон хүлээнип алган хоюндан чангыс баш-даа хой когараваан. Чыл бүрүде төрүтүнген хураганнарны четче ап, доруктурып турар. Эткен чылын төрээн 135 хойдан 147 хураганнарны бүрүн доруктурган.

Хой малдың оолдаашкынының кампаниязы эгелээн. Дуржулгалыг хойжу О. Атол ам бо хүннерде 112 төрээн хойдан хураганнарны четче, ап, семис шыырак кылдыр доруктурар дээш улуг күштү үндүрүп турар.

Бодунун хүлээнип алган малын чем чүүлү-биле эки хандырып, күш-дениелин семис кылдыр ажаап турар. Хойжу Атол колхозта мал эмнелгезинин тускай эртемниглери-биле үргүлчү харылзаалыг туруп турар. Оларның сүмезин үргүлчү ап, ону практика кырынга ажыглап турар.

Дуржулгалыг хойжу бо чылын төрүүр хой бүрүзүнден хураганнарны бүрүн ап, ону доруктурар деп хүлээлгени алган кызымак ажылдап турар. Бодунун алган хүлээлгезин Атолдун күүседип шыдаарынга колхоз баштаар чери бүзүреп турар болгаш мал бажын өстүрерине улуг салыышкын киирип турар Атолга макталганы каш-даа удаа чедиртен.

С. ОЛЗЕЙ-ООЛ.

—⊙—

Аныяк колхозта

1951 чылдың чайынынга чедир-ле Өвүр районнун Саглы сумузунун чону быдаргай, көшкүн амыдыралдыг чурттап келген. Коллективтиг ажыл-агыйның улуг ужур-дузазын сумунун ажылчы чону билгеш, колхоз болуп катышкан. Колхозтун адын «Кызыл тук» деп адааннар.

Колхоз тургустунганының үезинде анаа күш-ажыл кылып шыдаар 85 кижилиг 27 өреге катышкан. Ниитилештирген малының саны үүгле 1409 турган. Удаваанда, декабрь айда артель 213 өрегелиг, күш-ажыл кылып шыдаар 229 кижилиг апарган болгаш ниитининиң малы 2300 ажыр немешкен.

Колхоз суурунда чурттаганың 4 бажыңы, аът кажаазы болгаш өскедаа тудуглар тургустунган.

Моон мурнунда кинону безин ында-хаая көөр чораан ажылчы араттар ам кинону үргүлчү көрүп, боттывынгыр уран-чүүл көргүзүглерин көрүп турарлар. Ам ында янзы-бүрү өөредилгелер чоруп турар.

Бо чылдың часкы тарылгазынга белеткелдерни колхоз чорудуп турар. Оон-биле кады колхоз суурун сайзырадып, колхозчуларны өглерден бажыңнарже солуй көжүрер сорулга-биле тудуг ажылынче улуг күштү салган. Тудугда 80 кижини үзүп турган. Колхоз бо чылын 15 чурттарга бажынын, бир чунар бажынны болгаш өске-даа тудугларны тудар.

Чоокка чедир эзнзиргей чораан Саглыда амыдырал ам ынчаар хайнытып турар.

С. СЕДЕН.

—⊙—

Чаш малдарны менди ап турар

Таңды районнун Сталин аттыг колхозунда Е. Ажырбастай кадарып турар 448 хоюндан 492 хураганны алыр деп хүлээлгени алган. Ам төрээн 43 хойнун 46 хураганын менди алган. Инекчи О. Хиикпен ам төрээн 15 инектиң 15 бызаазын менди доруктуруп турар.

Колхоз баштаар чери чаш мал ажаап турар черлерни сиген болгаш өске-даа мал чеми-биле бүрүн хандырып турар.

М. МӨМБЕЙ-ООЛ.

Германия-биле тайбың керээзинің дугайында АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга

СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЗЫ

Март 10-да ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң Оралакчызы А. А. Громыко болза, Германия-биле тайбың керээзин белеткээр дугайында айтырыг талазы-биле Совет Чазактың нотазын Великобританиянын элчини дээрги Гаскойнга, АКШ-тың херектеринге Түр Бүзүреттирген дээрги О. Шонессига болгаш Францияның херектеринге Түр Бүзүретирген дээрги Брионвальга хүлээткен. Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннериниң совет төлевилелин нотада кошкан.

АКШ-тың Чазаанга нотаны болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннериниң үстүнде айыткан төлевилелин моон адааңда киирип турар:

«Европага дайынның төнгенинден бээр чеди хире чыл эрткен турбуже, Германия-биле тайбың керээзин амдаа чарбайн турар чорукче Американың Катышкан Штаттарының Чазааның кичээнгейин салдырары эргежок чугула деп Совет Чазак санап тур.

Ындыг таарымча чок байдалды чайладыр дээш, Германия-биле тайбың керээзин чарарын дүргедедирин дилеп, дөрт күрүнелерге Германияның Демократтыг Республиказының Чазааның чоруткан бижинин деткивишаан, Совет Чазак болза, тайбың керээзиниң чөпшээрежилгелиг төлевилелин чооку үенин дургузунда белеткээр болгаш ону бүгү сонуургалдыг күрүнелериниң киржилгези-биле делегей конференциязынга чугаалажып көөр кылдыр киирер төлээде, Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында айтырыгны соңгаарладыышкын чокка чугаалажып көөрүн бодунуң талазындан Катышкан Штаттарның Чазааңга, а ол ышкаш Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга санал киирип тур.

Ындыг тайбың керээзин ниитигерман чазактың нүүрү-биле Германияның шуут киржилгези-биле ажылдап кылыры шуут билдингир. Моон ап көөрге, Германияда контроль ажылдары күүседип турар ССРЭ, АКШ, Англия болгаш Франция болза, герман улустуң күзелсоруун илередир ниити герман чазакты дүрген тургузарынга таарымчалыг байдалдарның дугайында айтырыгны база чугаалажып көөр ужурлуг-дур.

Тайбың керээзиниң төлевилелин белеткээрин чиигедир сорулга-биле бодунуң талазындан совет чазак болза, Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннериниң төлевилелин АКШ-тын, Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга көргүзери-биле саналдап киирип тур.

Бо төлевилелди чугаалажып көөрүн саналдавышаан, Совет Чазак ооң-биле чергелештир, бо айтырыг талазы-биле тургустунуп кээп болур өске-даа саналдарны таныжып көөрүнге беленин илередип тур.

Үстүнде айыткан саналга АКШ-тың Чазааның харыызын болдунарла кыска хуусаада алырынга ССРЭ-ниң Чазаа идегеп тур.

Моон-биле дөмей ноталарны Совет Чазак Великобританияның болгаш Францияның Чазактарынга база чоруткан.

Германия-биле тайбың керээзиниң дугайында

Совет чазактың төлевилели

Германия-биле дайын төнгенден бээр барык чеди чыл эрткен, а Германияның тайбың керээзи ам-даа чок, чаңгыс-аай эвес байдалда туруп тур, өске күрүнелерге хамаарыштыр деп эргези чок хевээр турбушаан. Ындыг таарымча чок байдалды узуткаары эргежок чугула. Ынчаар болза, ол чорук тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарның чүткүлүнге тааржып турар. Германия-биле тайбың керээзин дүрген чарбайн тургаш, герман улустуң хоойлу ёзугаар национал эрге-ажыктарын чөптүү-биле көөр чорукту хандырып болбас.

Германия-биле тайбың керээзин чарары Европага тайбынны быжыглаарынга чугула ужур-дузалыг Германия-биле тайбың керээзи болза, делегейниң ийи дугаар дайынының уржуундан үнүп келген айтырыгларны үзе шиитпирлээр арганы бээр. Европаның гитлержи агрессиядан ядарап-когараан күрүнелери, ылаңгыя Германияның кожалары күрүнелер ол айтырыгларны шиитпирлээрин ханызы-биле сонуургап турар. Германия-биле тайбың керээзин чарары делегей байдалын ниитизи-биле экижидеринге, база ооң-биле быжыг тайбынны тургузарынга дузалаар.

Германия-биле тайбың керээзин дүрген чарарының эргежок чугулазы болза, делегейниң дайынын ийи катап өскүткен герман милитаризмниң катап тургустуна бээринин айыылы ам-даа чайлатынмаанындан болган, чүге дээрге, Потсдам конференциязының бо талазы-биле доктаалдары мынчага чедир күүсетинмээн болуп турар. Германия-биле тайбың керээзи герман милитаризмниң болгаш герман агрессияның катап бажын ковайтып кээр аргазын чок кылырын хандырар ужурлуг.

Германия-биле тайбың керээзин чарары болза, тайбының быжыг байдалдарын герман улуска тургузуп, Потсдам доктаалдары-биле дүүшкек чаңгыс-аай, демократтыг болгаш тайбынга ынакшылдыг күрүне кылдыр Германияның хөгжүүрүнге дузалаар болгаш өске улустар-биле тайбың кады ажылдажыр арганы герман улуска хандырар.

Мону барымдаалааш, Совет Эвилелиниң, Американың Катышкан Штаттарының, Великобританияның болгаш Францияның Чазактары болза, Германия-биле тайбың керээзин чоаадып кылырынче соңгаарладыышкын чокка кирер деп шиитпирлээн.

ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның Чазактары болза, тайбың керээзинин белеткелин ниити герман чазактың нүүрү-биле Германияның киржилгези-биле боттандырар, база Германия-биле тайбың Керээзи моон адааңда үндезиннерге тургустунар ужурлуг деп санап тур:

Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннери

КИРЖИКЧИЛЕРИ

Великобритания, Совет Эвилели, АКШ, Франция, Польша, Чехословакия, Бельгия, Голландия болгаш Германияга удур дайынга боттарының чепсектиг күштери-биле киржип турган өске-даа күрүнелер.

ПОЛИТИКТИГ ЧҮҮЛДЕР

1. Германия чаңгыс-аай күрүне кылдыр катап тургустунар. Ооң-биле Германияның сандаргай турар чоруун соксадыр, база Германия хамаарышпас, демократтыг, тайбынга ынакшылдыг күрүне болуп хөгжүүр арганы алыр.

2. Эжелеп чагырып турар күрүнелериниң бүгү чепсектиг күштерин тайбың керээзи күштүг болуп бадылатынган хүнүнден соңгаар чылдан эртирбейн Германиядан үндүрер ужурлуг. Ооң-биле кады Германияның девискээринде даштыкы шериг баазаларын шуптузун узутхаар.

3. Германияның чагыргазының адааңда турар бүгү кижилер, расазы, эр, херээжени, дылы ийикпе шажын чүдүлгези хамаан чокка, кижиниң эргелерин болгаш кол-кол хосталгаларны, ооң иштинде сөстүң, парлалганын, шажын чүдүлгениң, политиктиг үзел-бодалдарның болгаш хуралдарның хосталгазын эдилезин дээн герман улуска демократтыг эргелерни хандырар ужурлуг.

4. Германияда демократтыг партияларның болгаш организацияларның хостуг ажыл чорудулгазын хандырып, боттарының иштики херектерин хостуг шиитпирлээр, съездилер болгаш хуралдар чорудар, парлалганың болгаш ном парлап үндүреринин хосталгазын эдилээр эргени оларга хандырар ужурлуг.

5. Германияның девискээринге демократия болгаш тайбынны быжыглаарының херээнге удур организацияларны тургуспас ужурлуг.

6. Немец армияның шериг албаныглары чораанларга, ооң иштинде офицерлерге болгаш генералдарга, шаандагы нацистерге, боттарының үүлгеткен кем-буруулуг херектериниң ужурундан суд ёзугаар шиитпирген хуусаазын эртирбээннерден аңгыда шуптузунга тайбынга ынакшылдыг, демократтыг Германияның тургузуушкунунга киржири-биле өске бүгү немец хамаатылар-биле бир дөмей хамааты болгаш политиктиг эргелерни бээр ужурлуг.

7. Германияга удур дайынга бодунуң чепсектиг күштери-биле киржип турган кандыг-даа күрүнеге удур угланган кандыг-бир сүлчээлерже ийикпе шериг эвилелдеринче бактаап кирбезин Германия хүлээнир.

ДЕВИСКЭЭРИ.

Германияның девискээрин улуг күрүнелериниң Потсдам конференциязының доктаалдарының тургускан кызыгаарлары-биле тодарадып тургузар.

ЭКОНОМНУГ ЧҮҮЛДЕР

Герман улустуң чаагай амыдыралының өзүлдезинге дузалаар тайбың экономиканы хөгжүдер талазы-биле Германияга кандыг-даа кызыгаарлаашкыннар онаавас.

Ол ышкаш өске чурттар-биле садыг чорудар судноларын далайга эжиндирер, делегей рыноктарынга чедер талазы-биле Германияга кандыг-даа кызыгаарлаашкыннар турбас ужурлуг.

ШЕРИГ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧҮҮЛДЕР

1. Оран камгалаарынга эргежок чугула национал чепсектиг күштерлиг (курган чер, шериг-агаар болгаш шериг-далай) турарын Германияга чөпшээрээр.

2. Шериг материалдарын болгаш техниказын бүдүрерин Германияга чөпшээрээр, оларның саны ийикпе хевири тайбың керээ ёзугаар Германияга тургускан чепсектиг күштерге негетинип турарындан ашпас болур ужурлуг.

ГЕРМАНИЯ БОЛГАШ КАТЫШКАН НАЦИЯЛАР ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ

Германия-биле тайбың керээзин чарып турар күрүнелер болза, Катышкан Нациялар Организациязынга ону хүлээп алырының дугайында Германияның кыйгырыын деткиир».

Үстүнде айыткан нотаны болгаш Германия-биле тайбың керээзиниң үндезиннериниң төлевилелин боттарының чазактарынче дамчыдып бээрин дээргилер Гаскойн, О. Шонесси болгаш Брионваль оларга дыннатканнар.

Колхозчу херээженнер ортузунга ажылды улам экижидер

Тожу районнуң «Май 1-зи» колхозтуң херээженнер организациязының ажылы сөөлгү үеде экижип турар.

Колхозтуң херээженнер организакчызынга чоокта чаа комсомолчу Сонайбанны соңгаан. Ол отчёттуг соңгулда хуралга болган шүгүмчүлелдер болза, моон мурнунда колхозта херээженнер ортузунга культур-массалыг, кижизидилгелиг ажылдар четпес тургаанын шын илереткен.

Эрткен чылын социалистиг чарышка херээженнериниң идепкейлиг киржилгези организастатынмаан. Ооң ужурунда колхоз бүдүрүлгезинге херээженнериниң киржилгези эвээш болган.

Чижээлээрге, бүдүн чыл иштинде коммунист Мыялай безин үүгле 45, комсомолчу Орайбан үүгле 38 трудодень ажылдаан болганнар. Данажык, Б. Седип, Хемчикпен олар колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээннер.

Бо фактылар болза, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр чорукка херээженнерни эки кижизитпээнин херечилээн.

Сөөлгү үеде чаа соңгуткан организакчы ол бүгү четпестерни узуткаарынче угланган ажылдарны чорудуп турар. Колхозчу херээженнериниң ортузунга күш-ажылчы шалыпчыларның чедиишкинерин тайылбырлап турар. Бо колхозтуң херээженнериниң ортузунда эрткен чылын эки ажылдааннар база бар: иви мал фермазында Эннилле 335, хой мал фермазында Күнзенмаа 224 трудоденьнерни ажылдааннар.

Херээженнер организакчызы хожудап каап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедирер дээш социалистиг чарышты организастаар талазы-биле партия организациязынга дузалажып турар болу берген. Моон мурнунда колхозчу херээженнериниң күш-ажылын үнелеп көрбес, трудоденьнин үчёдун будулдурар чорук колхозтуң баштаар чериниң талазынга турган. Шак ындыг чорукту болдурбас дугайында хайгааралды херээженнер организакчызы күштелдирген.

Колхозчу херээженнер ортузунда санитарияның пропагандазы экижээн. Бичии уругларны ада-иелериниң талазындан шын кижизидериниң айтырыынга херээженнер организакчызы улуг кичээнгей салып турар апарган.

Херээженнериниң бижикти биче билир чоруун узуткаан сорулга-биле бижик өөредилгезиниң бөлгүмүн организастаан. Культармейжи Чымбылчык ол ажылга эң идепкейлиг киржип турар.

Ам сөөлгү үеде херээженнериниң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези улам организастыг болуп турар.

К. КҮСКЕЛДЕЙ.

Башкыларның методтуг катыжыышкыны

1951—52 өөредилге чылындан эгелеп Торгалыгның чеди чыл школазының чанында башкыларның методтуг катыжыышкынын организастап тургускан. Ол методтуг катыжыышкынны ол школаның директору эш Мосолапова удуртуп келген.

Ол методтуг катыжыышкын Торгалыгның, Киров аттыг колхозтуң чеди чыл школаларын база Чааты суму төвүнде эге школаны бодунче хаара тудуп турар.

Ук методтуг катыжыышкын бо өөредилге чылының баштайгы чартыында үш удаа болуп эрткен. Оларны үш школаларга ээлчештир эртиргилээн. Ол болуп эрткен хуралдарга үүгле организастап эртиргилээн ажык кичээлдериниң анализтерин чугаалажып турар эвес, школаларда комсомол, пионер организацияларының, класстан, школадан дашкаар кижизидилге ажылының дугайында илеткелдерни база дыннап турган. Ооң-биле чергелештир, ол-ла хуралдарга директорлар болгаш эргелекчилер тус-тус школаларының ажыд планнарының дугайында дуржулга солчуушкуннарын база эртирип келген.

Өөредилгениң ийиги чартыында методтуг катыжыышкынны дөрт катап эртирериг планнаан турган. Аңаа холбаштыр ап чорудар хемчеглериниң планын чара бижээш, тус-тус школаларже тарадып үндүргүлээн турган.

Өөредилгениң ийиги чартыында методтуг катыжыышкынның баштайгызы февраль 25-те Торгалыг чеди чыл школазынга болуп эрткен. Аңаа ол школаның бешки клазынга арифметиканың болгаш ийиги база холушкак белеткел класстарынга орус дылдың ажык кичээлдери болуп эрткилээн. Ооң соонда методтуг катыжыышкынның хуралынга катаптаашкыннарны канчаар эртиреринин талазы-биле тус-тус эртемнер башкыларының илеткелдерин болгаш ада-иелер ортузунга кандыг ажылдарны чорудуп турарының дугайында башкыларның дуржулга солчуушкуннары болган.

Методтуг катыжыышкын үүгле башкыларның ажылын экижидер эвес, харын школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарын үндезини-биле чаартып тургузарынга улуг ажык-дузаны чедирер. Ындыг турбуже, Чаатыда эге школаның башкылары (эргелекчизи эш Самбыл) ол методтуг катыжыышкынга келбейн барганы окта таарышпас.

Моон соңгаар школалар болгаш башкыларның аразында методтуг катыжыышкыннарның ажылдарын, ооң арга дуржулгаларын солуштуруп, толаргай хемчеглерни улам-на күштелдирер ужурлуг.

Д. АРАКЧАА.

Бии-Хем районда башкыларның методтуг кабинединиң ажылының дугайында

Школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидип тургузарынга педкабинеттер улуг ужурдузаны чедирип турар. Олар башкыларның идея-теоретиктиг билиин, ажыл мергежилин бедидериниң айтырыгларын хүн-бүрү боттандырар ужурлуг чүве болганда, өөреникчилерниң билииниң шынарын, медерелдиг сагылга-чурумун чайгылыш чок өстүреринге таарымчалыг бүгү байдалдарны тургузар.

Педкабинеттиң эргелекчизи эш Хабарова, ол хамыктың чугула сорулгаларны ылаптыы-биле билбишаан, оларның практиктиг боттаныышкынынче дидими-биле эгелеп кирген. Районда парткабинет-биле тудуш харылзаага ажылдавышаан тургаш, ол кабинет өөредилге чылының баштайгы чартыында элээн чугула хемчеглерни ап келген ийикпе ийи дугаар чартык чылда боттандырза чогуур чугула-чугула сорулгаларны айтып демдеглээш, оларның күүселдезин чедип ап турар.

Педкабинеттиң турза чогуур бажының алган дораа-ла эш Хабарова ону септеп, дериир талазы-биле боттуг хемчеглерни алган турган. Политиктиг номнардан, чечен-чогаал болгаш методтуг литературалардан тургустунган библиотеканы үндезилеп, көргүзүг херекселдерни, методтуг чагааларны болгаш башкыларның ажылынга дорт хамаарылгалыг өске-даа документилерни чыгдынып тыпкаш, кабинетти байлакшыдып тургускан.

Педкабинет районнуң парткабинеди-биле кады политиктиг өөредилгеге башкыларны хаара тудар талазы-биле улуг ажылды чорудуп турар. Туран школаларының 5—10 класстарының башкылары «Коммунистиг партияның Манифестизи», В. И. Лениниң «Улус чонуун өнүктери» деп кымнарыл», база социал-демократтарга удур олар канчаар демисежип турарыл?», «Бир базым бурунгаар, ийи базым аткаар», «Социалистиг революцияга социал-демократтарның ийи тактиказы», Чүнү кылырыл?» деп номнарын өөренип доосканнар.

Районнуң өске школаларының башкылары «ВКП(б) төөгүзүнүң Допчу курсун», В. И. Лениниң болгаш И. В. Сталинның допчу биографияларын өөренириниң бөлгүмнеринде өөренип турар. Башкыларга хамаарыштыр педкабинетке политиктиг болгаш педагогиктиг темаларга элээн хөй лекцияларны номчуп эрткен. Районнуң педкабинеди Баян-Кол, Үстүү-Тарлаг, Хадың болгаш «Өөк» совхоз школаларының башкыларынче көжер библиотекажыгаштарны дерип чоруткан.

Школалар аразында башкыларның метод катыжыышкыннарының удуртукчулары-биле кыска хуусаалыг семинар өөредилгени болгаш чөвүлел хуралды чоокта чаа район төвүнге организастап эртирген. Метод катыжыышкыннарының удуртукчулары «Башкыларның бөлүк аайы-биле тургускулаан метод катыжыышкыннарының ажылының чижек планын», «Бот-өөредилгелиг ажылдың чижек планын» «Класс удуртукчузунуң ажылының дугайында саавырны», «Өөреникчилер организацияларының дугайында саавырны» болгаш өске-даа чугула документилерни алгаш чоруткулаан.

Бөлүк аайы-биле тургускулаан метод катыжыышкыннарның хуралдарынга мооң мурнунда организастап эртиргилээн ажык кичээлдериниң анализин үргүлчү кылып, дуржулга солчуушкунунуң хемчеглерин хөйнү чоруткан. Ажык кичээлдерни янзы-бүрү эртемнерниң янзы-бүрү темаларынга эртиргилээн турган, ылаңгыя: номчулга талазы-биле — «Чаа үн болгаш үжүк-биле таныжылга», арифметика талазы-биле — «Сөстүг бодалгаларның кылдыныглары», грамматика талазы-биле — «Хуунуң болгаш ниитиниң ат сөстери», география талазы-биле «Сталин аттыг Ак далай — Балтий каналы» дээш өске-даа.

Оон ыңай, педкабинет бөлүк аайы-биле тургускулаан методтуг катыжыышкыннарга «Медерелдиг сагылга-чурумга кижизидилге,» «Кичээлдериниң организациязы болгаш оларны эртирери», «ВЛКСМ ТК-ның VII пленумунуң доктаалынга тулгаштыр, школаларда пионер, комсомол организацияларының ажылын моон соңгаар экижидер хемчеглер дугайы», «Бижимел ажылдарның хевирлери» дээн чижектиг темаларга хамаарышкан илеткелдерни база организастап келген.

Педкабинет Туран школаларының класстар удуртукчуларының аразынга методтуг катыжыышкынны үзүктел чок организастап, ооң хуралдарынга «Өөредилгениң шынарын бедидери дээш демиселче уруглар коллективин мобилизастаары», «Эп-найыралга болгаш эш-өөржү ёзуга кижизидилге» деп илеткелдерни эртирип, «Уруглар — тайбың дээш демиселде», «Аас-кежиктиг чаш назын», «Өөреникчилерниң сагылга-чурумунуң культуразы» деп темаларга башкыларның бергилээн ажык кичээлдериниң анализтиг түннелдерин кылып келген. Ол хемчеглерге эге класстар башкыларының методтуг катыжыышкыннарының удуртукчулары эштер О. Ф. Шипилина, Н. С. Кирюшкина, О. Домба олар онза идепкейлиг киржип, педкабинетке эки дузалажып келгеннер.

Ол школаларда башкыларның класстар аайы-биле методтуг катыжыышкыннарынга педкабинет «Дылдар башкылаашкынын анализ-синтестиг метод-биле чорудары», «Кичээлге белеткел болгаш ону эртирери», «Кичээлдерге кижизидилге ажылын чорудары», «Өөреникчилериниң бижимел ажылдарынга, аас харыыларынга демдек салырының нормазы», «Сөстүг бодалгаларның кылдыныгларынга ниити негелделер» дээн чижектиг айтырыгларны база эвээш эвези-биле таныштырып турар.

Район школаларынга педкабинеттиң эрткен кыска үеде чорудун келген бо бүгү методтуг хемчегериниң ачызында школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының деңнели мурнукузундан хамыктажок бедээн. Школаларның хөй кезиинде өөреникчилериниң билииниң шынары улам-на экижип, өөренип эрткен материалдарны бижыы-биле шиңгээдип ап турар. Кичээлдерге хынамчалыы-биле белеткенип, боттарының идея-теоретиктиг, ниити эртем-билиин, ажыл мергежилин соксаал чок бедидип, совет педагогика эртемниң янзы-бүрү байлактыг методтары-биле чедиишкинниг чепсегленип, башкылаашкынга көргүзүг материалдарын делгеренгейи-биле ажыглап келгениниң уламынан, Никоркина, Мастяева, Матюшкина (Туран ортумак школада); Мучаева, Өпеш (Туранның чеди чыл школазында), Прошина, Мельшкова (Өөк суур школазында) дээн ышкаш башкылар, башкылап турар тус-тус класстарының, эртемнериниң талазы-биле өөреникчилерге долу болгаш ханы билиглерни берип турарлар.

Дыл эртемниң дугайында сталинчы өөредиге холбаштыр школаларда дыл башкыларының ортузунга ажылды педкабинет онзалай көруп, оларга практиктиг болгаш мотодиктиг дузаламчыларны күштелдирип келгени-биле дыл эртемниериниң талазы-биле өөреникчилериниң багай демдек алыр чоруу чамдык школаларда дыка эвээжээн.

Педкабинет бодунуң ажыл-чорудулгазын моон соңгаар дараазында хемчеглерни ап чорударынче угландырар деп турар.

«Марксизм болгаш дыл эртемниң айтырыглары» деп И. В. Сталинның гениалдыг ажылынга үндезилеп, школаларда дылдар башкыларынга көргүзер практиктиг дузаламчыны ам-даа күштелдирер.

Бөлүктеп тургускулаан методтуг катыжыышкыннарга практиктиг дузаламчыны, боттуг удуртулганы улам шыңгыырадыр.

Эң дээре ажылдыг школаларның, башкыларның ажыл дуржулгазын улам калбартып нептередириниче кичээнгейни күштелдирер.

Үстүнде сорулгаларга хамаарыштыр дараазында чүүлдерни боттандырарын педкабинет бодунуң ажыл планында киирген. Бодунуң идея-теоретиктиг болгаш ниити эртем-билиин бедидер талазы-биле башкы бүрүзү тодаргай планны чогаадыр, а школалар удуртукчулары, районо ажылдакчылары план бүрүзүнүң күүселдезин үргүлчү контрольдап, ооң түннелин педсоветтерге, методтуг катыжыышкыннарның хуралдарынга өй-өйде илеткеп турар.

«Өөреникчилерни совет патриотизмниң, национал чоргаарланыышкынның ёзузунга кижизидери», «Дыл эртемниң дугайында эш Сталинның өөредии», «Мичуринчи болгаш павловчу өөредиглерге үндезилеп биология эртемнериниң башкылаашкынын эде тургузарының дуржулгазы», «М. И. Калинин коммунистиг моральга кижизидилгениң дугайында» деп темаларлыг илеткелдер-биле районнуң «Башкылар хүнүн» чоокку үеде организастап эртирер.

«Өөреникчилер ортузунга ада-иелериниң алдар хүндүткели», «Школачыларның өөредилге шынарын экижидери дээш демиселге ада-иелериниң ролю», «Өг-бүлеге уругларны культурлуг аажы-чаңга кижизидери» деп темаларга лекция, беседаларны чорудуп тургаш, ада-иелер-биле школалар аразынга харылзааны кылыннадыр.

Методтуг булунчугаштарны организастаар дугайында айтыышкынны ажылдап кылгаш, тус-тус школаларже тарадып үндүргүлээр.

Өөренип эрткен материалдарны катаптаарының арга методтары болгаш часкы экзаменнерге белеткел дугайында методтуг чагааларны ажылдап кылгаш, башкыларже тарадып үндүргүлээр.

«Багай демдектер-алыр чорукту болдурбазының, бир класска ийи чылда катап олуруушкунну узуткаарының арга, оруктары», «Класстан, школадан дашкаар кижизидилге ажылын организастаары», «Школада комсомол, пионер организацияларының ажылын удуртуру» деп темаларга хамаарыштыр тус-тус методтуг катыжыышкыннарның хуралдарын чыылдырып эртирер.

ВЛКСМ райкому-биле кады школаларда пионер вожатыйларының кыска хуусаалыг семинарын организастап, аңаа дуржулга солчуушкуннуг хемчеглерни ап чорудар.

Дыл эртемнерин болгаш математиканы башкылаарының идеялыг деңнелин бедидер айтырыгларның талазы-биле педкабинетке делгелгелериниң сериязын организастаар.

Школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылды бедик деңнелге тургузар, эртемнериниң башкылаашкынын шынаржыдар, башкыларының ниити эртем-билиин бедидер, ажыл дуржулгазын байыдар талазы-биле ажылды Бии-Хем башкыларының педкабинеди шак ынчаар боттандырып, ынчангаш район башкыларының методтуг ажылының ёзулуг төвү болуп шыдааны үстүнде фактылардан илдең-дир.

И. ПРИНЦЕВ,
область башкыларының билиг, мергежилин бедидер институттуң директору.

Совет Эвилелиниң бюджединиң дугайында кыдат парлалганың бижип турары

ШАНХАЙ. Шанхайның элээн хөй солуннары март 12-де Совет Эвилелиниң чаа бюджединиң дугайында чүүлдер парлагылаан.

«Ийи бюджет» деп чүүлде «Синьвэньжибао» солуннуң бижип турары болза: АКШ бодунуң бюджединиң 50 ажыг хуузун шериг чаригдалдарынга төлевилеп турда, Совет Эвилелиниң Күрүне бюджединиң улуг нуруузу национал экономиканы болгаш культур тургузуушкунун быжыглаарынга чаригдатынар болуп турар.

Бюджеттерниң шынар талазыбиле янзы-бүрүзү күрүнелерниң мөзү-шынарының ылгалдыының көргүзүү болур: тайбың күш-ажылбиле иштелген Совет Эвилели коммунизмниң оруу-биле бурунгаарлап орда, АКШ чепсек бүдүрүлгезин калчаалыы-биле улгатырып, чаа дайынга белеткелди күштелдирип турар.

Совет Эвилелиниң Күрүне бюджедя чүгле каража чок болуп турар эвес, харын оон орулгалары чаригдалдарындан кезээде-ле артык болуп турар, Империалистиг чурттар дайынга калчаалыы-биле белеткенип турар ынчангаш национал экономиканы аар-бергелерни чүдүрбүшаан, ажылчы чоннарның амыдыралының экономнуг үндезиннерин хоозурадып турар. Оларның бюджеттери — дайын бюджеттери болур, а Совет Эвилелиниң бюджеди улустуң амыдырал деннелин бедиде-ринче, экономика болгаш культур тургузуушкунунче угланган деп «Вэньгуйбао» солун бижээн.

(СЭТА).

Совет культура ажылдакчыларының төлээлериниң Индияда барганы

ДЕЛИ. Совет культура ажылдакчыларының чогаалчы Н. Тихоновка баштаткан төлээлери Бомбейде чеде берген. Индияже совет культураның төлээлериниң келгени болза, Индия биле Совет Эвилелиниң аразында найыралды улам быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болур ужурлуг деп Н. Тихонов Бомбей парлалгазының төлээлекчилеринге медеглээн.

(СЭТА).

Москвага болур делегейниң экономина чөвүлел хуралынга

ВАРШАВА. Март 10-да «Трибуна люду» деп солун Делегейниң экономика чөвүлел хуралын чыылдырар талазы-биле Делегейниң инициативтиг комитединиң кежигүнү болгаш ол чөвүлел хуралга белеткелдиң талазы-биле польша комиссиянның даргазы Оскара Лангтың чүүлүн парлаан.

— Барыын Европа чурттарында— Англияда, Францияда, Барыын Германияда болгаш өске-даа хөй чурттарда Совет Эвилели, Кыдат болгаш улус демократиязының европа чурттары-биле садыг харылзаазын калбартырын негээн үннер улам-на дынзып турар. Билдингир америк бүдүрүлге ээлери безин ниитилел-экономнуг тургузуу ылгал чокка болгаш Кыдат Улус Республиканың канчаар-даа аажок эконом хөгжүлдези болза, дайын мурнундагызынга турганынга бодааргa ол чурттарның делегейниң бараан солчуушкунунга киржиринге оон артык улуг арганы тургузуп турар. Ындыг үеде Москвага болур Делегейниң экономика чөвүлел хуралы канчаар-даа аажок улуг дузалыг болуушкун болур. Ол хурал делегейниң садыглажыышкынының калбарыышкынын көргүзер болгаш улустар аразының тайбың экономнуг кады ажылдажылгазын быжыглаарының ёзулуг барымдаазы болур деп Ланг демдеглээн.

Лангтың айытканы болза, польша ажыл-агыйның болгаш хөй-ниити бөлүктериниң төлээлекчилери Делегейниң экономика чөвүлел хуралынга идепкейлии-биле киржир. Эрткен чылын Польшаның үлетпүр продукциязы дайын мурнундагы деннелинден ийи чартык катап ашкан. Польшаның өске чурттар-биле садыг саарылгазы үзүктел чок улгадып турар. Польшаның эконом хөгжүлдезиниң темпизи болза, делегей садыынга улуг рольду ойнаар арганы анаа берип турар.

(СЭТА).

Аш-чуг болгаш дайын бюджединге удур!

Лондонга болган чыскаал

ЛОНДОН. Март 11-де Лондонга парламент бажыңының чанында өөлге, саң-хөө министри Бетлерниң парламентиге көргүзери-биле киирип келген бюджет төлевилелинге удурланыышкынның чыскаалы болган. Ол төлевилел болза, ажылчы чоннарның амыдырал деннелин улам чавызадып тургаш, дайын белеткелдеринге үнер чаригдалдарны улгатырарын көрүп турар.

Котёлчулар болгаш пароход тудугжуларының профэвилелиниң Лондонда салбырының төлээлери, машина тудугжуларының катышкан профэвилелиниң Лжантрисантода организациязының төлээлекчилери, Мерсей хем районунуң ажыл комитеттеринде цех даргалары, «Смит» деп фирманың элээн хөй бүдүрүлгелериниң цехтер даргалары, херээженнерниң Бүгү-англи конференциязының 200 төлээлери болгаш оон-даа өскелер удурланыышкын медеглеп келген турган.

Херээженнер парламент кежигүннеринге негелде бижик эккелгеннер, ында чугаалап турары болза: «Бис, херээженнерниң Бүгү-англи конференциязының төлээлери, англи херээженнериң мурнундан моон адаанда медеглелди кылып тур бис: Бистиң акшавысты дайын белеткелдеринге чарыгдаарын күзедейн тур бис. Бистиң шаандагы эвилелчилеривис бисче халдаар деп бодап турар дээрзинге бүзүревейн тур бис. Аъш-чем өртээн чиигедирин, кадык камгалалга болгаш чырыдыышкынны үндүрер чаригдалдарны кызырбазын тайбың чуртка бистиң уругларывыстың аас-кежиктиг чурттаарын негеп тур бис. Бо сорулгаларны чедип алыры-биле бистиң чуртувустуң бүгү херээженнерин мобилизастарывысты парламентиге дыннадып тур бис».

Тайбың болгаш Кореяда, база Малайада дайынны соксадырын амыдырал байдалды эжижидерин негээн досуунглар туткан чыскаалганнар март 11-де Трафальгар шөлүн болгаш Флит-Стрит тавартыр эрткеннер.

Пресс Ассошийэшн агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, чыскаалдың ийи киржикчизин тудуп хоругдаан болуп турар.

(СЭТА).

Синдиниң тараачыннарының чер дээш демисели

КАРАЧИ. Синд можунуң Мирпур-Касса хоорайдан алдынган медээлер ёзугаар алырга, Синдиниң чазаа март 10-да Денисор деп черге чер садыглаашкыны организастаан. Ол черни 20 чыл дургузунда бир англи фирмага хөлезилеп турган. Садыглаашкынны полициянын күштүг камгалалы-биле чоруткан, чүге дээрге, тараачыннар удурланыышкын чыскаалы организастап турган.

Ол-ла хүннүң кежээзинде Мирпур-Кассага тараачыннарның хөй кижи киржикчилиг митингизи болган, анаа Синдиниң тараачын шимчээшкининиң ажылдакчылары чүве чугаалааннар. Мөлчүп садар чорукту чок кылгаш, черлерни, эвээш черлиг болгаш чери чок тараачыннарга таарыштыр үлеп бээрин тараачыннар боттарының резолюциязынга негээн. Ол ышкаш «хөй-ниити айыыл чок чорукту камгалаар дугайында хоойлуну» чок кылырын, база тараачыннар ажылдакчылары Хадир Башка Низаманини болгаш Джиан Мохаммер Дарасты хостаарын негээн резолюцияны тараачыннар үндүрген.

(СЭТА).

Америк империалистерниң бактериологтуг чепсекти ажыглап турарынга удурланыышкыннар

КЫДАТ

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Микробиология эртемдээннериниң кыдат ниитилели микробиология эртемдээннериниң Делегей ниитилелинче телеграмма чоруткан. Америк империалистерниң бактериялыг чепсекти ажыглаарын соксадыры-биле катышкан ажылды чорударынче бүгү делегейниң микробиология эртемдээннерин ол телеграммада кыйгырып турар. Микробиология эртемдээннериниң Кыдат ниитилелиниң даргазы телеграммада ат салган. Телеграммада чугаалап турары болза:

Бактериялыг чепсекти Кореяда улуг хемчээлдии-биле ажыглап турары-биле кады америк эжелекчилер бистиң соңгу-чөөн кызыгаарларывысче бужар-багы-биле шургуп турарлар. Корей дайынын калбартырын оралдашпышаан олар февраль 29-тан март 5-ке чедир халдавырлыг аарыглыг курттарны чажып келгеннер, ынчангаш бүгү-ниити тайбыңга улуг айыылды тургузуп турарлар. Шак бо кем-буруулуг херектер делегей эргезин болгаш микробиология эртемдээннериниң дөрткү делегей конгрезинден үндүрген бактериялыг дайын чорударын хоругдаан турар резолюциязын үреп турар. Бүгү делегейде тайбыңга болгаш чөптүг чорукка ынакшылдыг кижилер мындыг чорук-биле эптешпес-даа. Бистер, микробиология эртемдээннери, аарыгларны болдурбас дээш, ындыг болганда кижи төрелгетенге дуза көргүзер дээш, микробтарны ынчангаш өөренип турар бис. А америк империалистер болза, бүгү делегейниң эртемдээннериниң ажылдап кылган билиглерин төрээн чуртун болгаш боттарының чурттарының тайбың чонун камгалап турар кыдат болгаш корей дайынчыларны кырып хыдыырынга ажыглап турарлар.

Америк империалистерниң шак ол кем-буруулуг херектеринге шиитпирлиг удурланмышаан, бис болза, ол араатанзыг чорукту соксадыры-биле кады ажылдаарынче бүгү делегейниң микробиология эртемдээннерин кыйгырарын силерден дилеп тур бис».

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Мукденден дамчытканы болза:

Бойдус шинчилээр эртем ниитилелдериниң Бүгү-кыдат федерациязының Соңгу-Чөөн салбырының медеглелинде чугаалап турары: Соңгу-Чөөн Кыдатта эртем ажылдакчылары, ылаңгыя патология болгаш энтамология талазы-биле шинчилел ажылдары кылып турар кижилер, америк агрессчилерниң кем-буруулуг херектеринге киленнээшкин-биле удурланып турарлар. База олар болза, бактериялыг чепсекке удур демиселге идепкейлиг киржирин хүлээнип ап турарлар.

Бо болза, бактериялыг чепсекти ажыглаан американнарга удур дыка хөй удурланыышкыннарның бирээзи болур. Ол удурланыышкынны чоокта чаа америк империалистерниң бактериялыг халдаашкынынга таваржып турган Соңгу-Чөөн Кыдаттың эртем болгаш улус организациялары кылган.

Соңгу-Чөөн салбырларның, гоминданның революстуг комитединиң Кыдаттың демократтыг лигазының болгаш национал чаартылганың демократтыг ассоциациязының катышкан медеглелинде, америк агрессчилерниң бо араатанзыг чоруктары Кыдаттың маадырлыг улузун коргудуп шыдавас деп айтып турар.

Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лайның март 8-теги медеглелин долузу-биле деткип тур бис деп медеглелде айыткан.

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Пекинниң Күрүне университединиң профессору Мухамед Макин бодунуң медеглелинге бактериялыг чепсекти ажыглаан америк интервентилерни буруу шаварынче бүгү делегейниң магометан шажыннырларын кыйгырган.

ШАНХАЙ. «Цзефанжибао» солуннуң медээлээни болза, тайбың камгалалының болгаш америк агрессияга удур демиселдиң кыдат улус комитединиң Чөөн Кыдат болгаш Шанхай салбырлары катышкан медеглелди парлап үндүрген. Ол медеглелде чугаалап турары болза, Чөөн Кыдаттың болгаш Шанхай чурттакчылары америк агрессорларның ол чаа үүлгедиишкиннери-биле таарышпас. Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лайның медеглелин шиитпирлии-биле деткивишаан, кыдат улустуң эки-турачыларынга болгаш корей улустуң армиязынга дузаламчыны көргүзери-биле Чөөн-Кыдаттың болгаш Шанхайның чурттакчыларын чаңгыс эп-сеткилдии-биле катыжарынче кыйгырып тур бис деп медеглелде чугаалап турар.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының секретариады медеглел парлап үндүрген. Ол медеглелде Кореяда америк агрессорларның бактериологтуг чепсекти ажыглап турарынга удурланыышкынын илередип турар.

Кореяның Улустуң армиязының болгаш кыдат эки-турачыларның туружунче болгаш тылче самолёттар-биле чуманың болгаш холераның бактерияларын октап турар америк агрессорларның үүлгедиишкини делегейниң ак-сеткилдиг бүгү аныяктарының килеңнээшкинин үндүрүп турар. Чурттакчыларны массалыы биле чок кылырының чепсээ кылдыр бактериологтуг чепсекти ажыглап турар чорук болза, ол кем-буруулуг чоруктуң организакчылары төрүлдээлерни калбартырынче болгаш чиндиглендиреринче чүткүлдүүнүң, олла үеде тайбың таарыштырылга дугайында чугаалажыышкыннарны хүлээвейн турарының бир көргүзүү болур.

Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязы ол кижи дүрзүжок үүлгедиишкиниң талазы-биле буруулуг америк чазакка шиитпирлии-биле удурланыышкынын чугаалавышаан, Кореяда чорудуп турар үүлгедиишкинни дуглаарынга тугун ажыгладып турар Катышкан Нацияларның Организациязындан ол үүлгедиишкинге удур хемчегни дораан алырын негеп турар. Демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязы болза, кижи төрелгетенниң тайбың амыдыралының магадылалы бооп болур болгаш эртемни депшилгеже база, аас-кежикке тургузуп болур Кореяда дайынны соксадыры болгаш Тайбынның Пактызын чарары дээш демиселге катыжарынче делегейниң аныяктарын кыйгырып турар.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Болгарияның ажылчы чоннары, хөй-ниитизи болгаш парлалгазы Кореяда америк агрессорларның бужар-бак араатанзыг үүлгедиишкиннеринге удурланыышкынын илередирин уламчылап турар.

«Отечествен фронт» солуннуң бижип турары болза: Корей улуска удур бактериологтуг чепсекти америк империалистерниң ажыглап турарының талазы-биле бодунуң чөптүг удурланыышкынын бүгү чурттарның улустары илередип турар. Араатаннар бодунуң бужар-бак үүлгедиишкинин шынзыктырары-биле оралдажып, кандыг-даа хоп-мегебиле чагдынза олар бодунуң арындан бужар-бак демдээн кажан-даа адырып шыдавастар.

Болгарияның профэвилелдериниң төп чөвүлелиниң Катышкан Нациялар Организациязының секретариадынче чоруткан телеграммазында чугаалап турары болза:

Бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар маадырлыг корей улусту америк эжелекчилериниң кара дуразыбиле арааттанзыг аажылап турарынга бүгү болгар ажылчыннарының болгаш албан хаакчыттарның мурнундан бис удурланып тур бис. Бактериологтуг чепсекти хоруур, Кореяда хан дөгүүшкүннүг дайынны соксадыр болгаш корей бичии уругларны, херээженнерни болгаш хырганнарны өлүрүп турарларны харыысалгаже киирер сорулга-биле аңаа силерниң киржиринерни негеп тур бис.

МООЛ АРАТ РЕСПУБЛИКА

УЛАН-БАТОР. Моол солуннарның медээлеп турары болза, бүдүрүлгелерге, албан черлеринге болгаш өөредилге черлеринге, а ол ышкаш көдээ районнарга америк агрессорларның кижи дүрзүжок чаа араатанзыг чоруктарынга удурланган хөй кижи киржикчилиг митингилер болуп эрткен. Моол Улус Республиканың эртем Комитединге болган удурланыышкынның митингизинге эртем Комитединиң корреспондент кежигүнү Цедыбтың чугаалааны болза: «Америк интервентилер кижи дүрзүжок чорукту үүлгедип, Кореяда бактериологтуг дайынны чорудуп турар. Ол чижеглээр чүве чок үүлгедиишкинниң хоралыг чоруу моол улустуң сеткил-сагыжын хайындырган болгаш көстүп көрбээн киленнээшкинни үндүрген. Америк империалистерниң ол коргунчуг үүлгедиишкинин соксадырын шиитпирлии-биле негеп тур бис. Кореяда америк дайын кем-буруулугларга шыңгыы хемчегни хүлээдир ужурлуг».

Автотехниктиг заводтуң ажылчын коллективиниң минтингизинге ажылчын Чагнадоржиниң чугаалааны болза: «Америк империалистер улустарның чөптүг судундан үнүп шыдавас».

АВСТРИЯ

ВЕНА. Чоокта чаа Австрияның элээн хөй хоорайларынга херээженнер америк империалистерниң Кореяда бактериологтуг чепсекти ажыглаанынга удур митингилер эртиргилээннер.

Санкт-Пельтенниң херээженнери АКШ-тың президентизи Трумэнге резолюция чорутканнар. Ында чугаалап турары болза: Американнарның Кореяда бактериологтуг чепсекти ажыглаанының фактызынга бис киленнеп тур бис. Шак ол коргунчуг кемниг херек делегей эргечурумунга болгаш кижи ёзузунга чөрүшкек болуп турар.

Кореяда дайынны соксадырын, херээженнерни, уругларны өлүрер чорукту хоругдаарын болгаш бактериологтуг чепсекти ажыглаанының талазы-биле буруулугларга шыңгыы хемчег көргүзерин негеп тур бис.

Эбрейхедорфтың херээженнери АКШ-тың Австрияда дээди комиссары Доннелиге чоруткан чагаазында америк империалистерниң Кореяга удур бактериологтуг чепсекти ажыглаанын буруу шаап, ону бүгү делегейниң улустарының мурнунга эң-не аар кем-буруулуг херек деп көрүп турар. Кореяга удур бактериологтуг чепсекти ажыглаарын соксадырын болгаш тайбынчыдылганы доктаадырын херээженнер америк чазактан негээннер.

(СЭТА).

Великобританияның компартиязының күүскомунуң медеглели

ЛОНДОН. Великобританияның коммунистиг партиязының күүскому марттың 10-да медеглел парлап үндүрген. Ол медеглелде ажылчын шимчээшкининиң бүгү киржикчилерин массалыг ажыл чок чоруктуң айыылынга удур демиселди чуртка калбартып чорударынче кыйгырып турар. Ол медеглелде чугаалап турары болза, февральда медээден алырга болза, ажыл чок чоруктуң канчаар-даа аажок өзүп турарының дугайын херечилеп турар. «Ажыл чок чоруктун өзүлдезиниң дүвүрээшкинин үндүрүп турар чорук болза, чазактың чорудуп турары дайынга күштүү-биле белеткелдиң политиказының түннелинде үнүп турар, ол политика болза, чиг-эттин чедишпес чоруунга болгаш ажылчыннарның амыдыралының деннелин кудуладырынга чедирип турар.»

Чуртту боо-чепсеглээриниң политиказының түннелинде чурт ядааашкынче кирген болгаш садыглажыышкын шуут соксай берген. Коммунистиг партияның күүскому профэвилелдериниң социал хемчегларинге чаригдалдарны кызырарындан чазактың ойталаарын, ажыл-төлевирин улгатырарын, ол ышкаш янзы-бүрү дузаламчыларны болгаш пенсилерни улгатырарын, а база үлетпүрнүң хамааты адырларынга чиг-эгти доп дораан хандырарын негээр сорулга-биле бүгү чуртка кампания чорударынче кыйгырып турар деп медеглелде чугаалап турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының кол командылалының март 13-те медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле камгалалдың тулчуушкуннарын бүгү фронтуларга чорударын үргүлчүлеп турар.

Март 12-де чөөн фронтунуң туустус участоктарынга дайын танкаларның болгаш артиллерияның деткимчези-биле Улустуң армиязының камгалал туруштарынче атакалар чоруткан, ынчалза-даа күштүг удурланыышкыннарга таварышкаш, улуг чидириглерлиг аткаарлаан.

Өске фронтуларга онза өскерлиишкиннер болбаан.

Март 13-те Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-аңчыларның отрядтары дайынның чеди истребительдерин андара аткан.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 14-те медээлээни болза, Кореяның улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи шериглерге болгаш лисынманчы армияга удур камгалалдың тулчуушкуннарын чорудуп, дайынның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар. Эрткен айның дургузунда—февраль 1-ден 29-ка чедир үениң дургузунда болган тулчуушкуннарга дайынның 6.795 солдаттары болгаш офицерлери өлүрткен болгаш балыгланган, а ол ышакш шериг чепсээн хунаап алган. Дайынның 83 танкалары чок кылдынган болгаш үрей атырган.

Дайынның 11 корабльдерин сугже киир аткан болгаш 2 корабльди үрей аткан, 152 самолёт аңдара атырган болгаш 187 самолёттар үрей атырган.

(СЭТА)

—⊙—

„Колхозчу" деп эки-тура спорт ниитилелиниң район маргылдаазы

«Колхозчу» деп эки-тура спорт ниитилели болза, эр, херээжен колхозчуларның күш-культуржу массалыг организациязы болур. Оон сорулгазы, көдээниң ажыл-ишчилерин коммунистиг ниитилелдиң бүгү тала-биле дески хөгжүлделиг, кадык-шыырак, эрес-дидим, амыдыралы өөрүшкүлүг, күш-ажылынга, оран камгалалынга белен, Төрээн чуртунга, Ленин-Сталинның партиязының херээнге кызыгаар чок бердинген тургузукчулар кылдыр кижизидер.

Бо чылдың январьда Кызыл районнуң колхозтарынга «Колхозчу» деп эки-тура спорт ниитилелиниң кудуку коллективтерин организастап тургускулаан. Кудуку коллективтер организастатынган сөөлүнде ниитилелдиң кежигүннери хаактаашкынның шенелделиг белеткелдерин чер-черге чорудуп эгелээн.

Бо чылдың марттың баштайгы он хонуунда районга хаак спортунуң талазы-биле спартакиада болуп эрткен. Анаа районнуң «Черби», «Чкалов», «Баян-Хем», ТАРН-ның 12-ги съездизи), «Совет Тыва» колхозтарында тургускулаан кудуку коллективтер киришкен. Спартакиадага бирги черни ниитизи-биле «Черби» колхозта спорт ниитилелиниң кудуку коллективи эжелээн.

С. Камаа, Көк-оол, Беспалов, А. Юрьев маргылдаага эң эки түннелдерни көргүзүп шыдааннар. Херээженнериниң иштинден «Чкалов» колхозтуң спортчузу Т. Кузнецова, «Черби» колхозтуң спортчузу И. Саморокова олар шылгарап үнген.

18 километрге эрттирген эр улустуң хаак чарыжынга бирги черни А. Юрьев, ийги черни С. Камаа, үшкү черни Көк-оол олар тус-тус эжелээн. Херээженнериниң иштинден 5 километр чарышка бирги черни Т. Кузнецова, ийги черни И. Саморокова, үшкү черни Л. Седова эжелээн.

«Колхозчу» деп эки-тура спорт ниитилелиниң район чөвүлели ол ниитилелдиң область спартакиадазынга киириштирери-биле 10 кижи составыг хаакчыларның эң эки командазын белеткээн.

М. ВАСИЛЬЕВ,
районнуң күш-культура, спорт комитединиң даргазы.

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл киллистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарьның—4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң —3—68; иштики информация, бухгалтериянын —3—65

Б00977. Өөлкүүскомнуң типографиязы